

ICOMOS

EVROPSKÉ PRINCIPY KVALITY pro intervence financované EU s možným vlivem na kulturní dědictví

REVIDOVANÉ ZNĚNÍ, LISTOPAD 2020

Spolufinancováno z programu
EU Kreativní Evropa

EVROPSKÉ PRINCIPY KVALITY **pro intervence financované EU** **s možným vlivem na kulturní dědictví**

REVIDOVANÉ ZNĚNÍ, LISTOPAD 2020

ICOMOS

**NÁRODNÍ
PAMÁTKOVÝ
ÚSTAV**

Evropské principy kvality pro intervence financované EU s možným vlivem na kulturní dědictví

Dokument připravila skupina odborníků v tomto složení:

Elena Dimitrova (ICOMOS Bulharsko)
Marie-Laure Lavenir (ICOMOS, mezinárodní sekretariát)
Paul McMahon (ICOMOS Irsko)
Baiba Mūrniece (ICOMOS Lotyšsko)
Stefano Francesco Musso (ICOMOS Itálie, předseda)
Gergely Nagy (ICOMOS Maďarsko)
Christoph Rauhut (ICOMOS Německo)
Grellan D. Rourke (ICOMOS, rada)
Erminia Sciacchitano (Evropská komise)
Bénédicte Selfslagh (ICOMOS Belgie)

První verze s podporou:

June Taboroff (ICOMOS Spojené království)
Maureen Thibault (ICOMOS, mezinárodní sekretariát)

Revidované znění s podporou:

Grellan Rourke a Bénédicte Selfslagh (ed.)
Dominique Schneider a Florence Babics (ICOMOS, Francie) – francouzské znění
Lucile Smirnov (ICOMOS, mezinárodní sekretariát)

Podpora této publikace Evropskou komisí nezakládá podporu jejího obsahu. Ten odráží pouze stanovisko autorů a Komise nenese odpovědnost za jakékoli případné použití informací v ní uvedených.

Publikace: Mezinárodní sekretariát ICOMOS
Design a struktura dokumentu: Vanessa Paris
Fotografie na obálce: katedrála Notre-Dame de Paris, duben 2019
© David Bordes / DRAC Île de France

ICOMOS

Mezinárodní rada památek a sídel

11 rue du Séminaire de Conflans
94220 Charenton-le-Pont – France
Tel.: 33 (0)1 41 94 17 59 secretariat[at]icomos.org
www.icomos.org

Revidovaná verze v českém jazyce, vydaná Národním památkovým ústavem, ve spolupráci s Českým národním komitétem ICOMOS.

Vydáno z institucionální podpory dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace poskytované Ministerstvem kultury.

Redakce českého vydání:

Překlad do českého jazyka: Jana Kinská
Odborné korektury českého překladu: Martin Horáček, Jana Michalčáková, Věra Kučová, Lucie Křížová, Lucie Lollková.

Odborná redakce a korektury českého vydání:

Kornélia Kolářová Takácsová, Milan Kudyn, Lukáš M. Vytlačil

Tisk: Carter Reproplus s.r.o., Ohradní 1424/2b, Praha 4
ISBN 978-80-7480-202-7 (Národní památkový ústav, elektronická verze)
ISBN 978-80-7480-199-0 (Národní památkový ústav, tištěná verze)
ISBN 978-2-918086-99-4 (ICOMOS, elektronická verze)
ISBN 978-2-487082-09-0 (ICOMOS, tištěná verze)
© ICOMOS 2020
© Národní památkový ústav 2024

OBSAH

SHRNUTÍ	5
HLAVNÍ DOPORUČENÍ	7
1 Úvod	13
2 Otázka kvality u intervencí do kulturního dědictví	19
2-1 Přehled: definice a zjištění	19
2-2 Principy a standardy	22
2-3 Prosazování principů kvality v rychle se měnícím světě	26
3 Zajištění kvality intervencí do kulturního dědictví	29
3-1 Programování na úrovni EU a vnitrostátní úrovni	30
3-2 Zadání projektů a nabídková řízení	32
3-3 Návrh projektu	34
3-4 Zadávání zakázek	38
3-5 Realizace	40
3-6 Monitoring a hodnocení	42
4 Posilování faktorů kvality	45
4-1 Řízení	45
4-2 Posuzování a zmírňování rizik	47
4-3 Výzkum	49
4-4 Vzdělávání a školení	52
4-5 Oceňování kvality	53
KRITÉRIA VÝBĚRU PROJEKTŮ S MOŽNÝM VLIVEM NA KULTURNÍ DĚDICTVÍ	55
Odkazy	61
Aktuální dokumenty EU týkající se kulturního dědictví	61
Mezinárodní standardy v oblasti kulturního dědictví	64
Další zdroje ke konkrétním dílčím tématům	68

**„... jestliže si nemůžete dovolit mramor,
použijte caenský kámen, ale z toho nejlepšího ložiska.
A pokud ne kámen, použijte cihlu – ale tu nejlepší.
Vždy dávejte přednost tomu, co je dobré z nižší úrovně práce
nebo materiálu, před něčím špatným z vyšší úrovně.
Neboť nejde pouze o způsob, jak zlepšit každou práci a lépe
využít každý druh materiálu, ale také o upřímnější a pravdivější
cestu, která je v souladu s dalšími zásadami spravedlnosti,
cti a humanity...“**

John Ruskin, *The Seven Lamps of Architecture – The Lamp of sacrifice*, Londýn: Smith, Elder, and Co., 1849, s. 20.

SHRNUTÍ

Tento dokument o *principech kvality* vychází z práce skupiny odborníků z řad Mezinárodní rady památek a sídel (ICOMOS) a pověření Evropské komise v rámci vlajkové iniciativy Evropské unie (EU) Evropský rok kulturního dědictví 2018, *Úcta k dědictví: rozvoj standardů kvality projektů financovaných EU, které mají potenciál ovlivnit kulturní dědictví*.

Hlavním cílem tohoto dokumentu je poskytnout vodítka ohledně principů kvality všem zainteresovaným subjektům přímo či nepřímo se podílejícím na zásadách financovaných EU, které by mohly mít vliv na kulturní dědictví, zejména pak na stavební dědictví a kulturní krajinu. Zainteresovanými subjekty jsou evropské instituce, řídicí orgány, mezinárodní organizace, občanská společnost a místní komunity, soukromý sektor a odborníci.

Tento dokument se zaměřuje na zásadní téma kvality a přináší souhrn klíčových myšlenek, mezinárodních chart, evropských a mezinárodních úmluv a standardů, stejně jako změn v pojetí a realizaci památkové péče. Jsou zde rovněž nastíněny ekologické, kulturní, společenské a hospodářské výhody vyplývající z uplatňování těchto principů kvality.

Vzhledem k tomu, že uznání kulturního dědictví jako společného dobra a odpovědnosti je předpokladem kvality, navrhujeme zavést opatření spojená s kvalitou prostřednictvím šíření povědomí a podpory implementace zásad a standardů památkové péče v každé fázi cyklu – od programování* až po hodnocení.

* Pozn. překl.: Pojmem „programování“ se v celém textu rozumí „proces organizace, přijímání rozhodnutí a přidělování finančních zdrojů v několika fázích, určený k víceletému provádění společné akce EU a členských států za účelem dosažení stanovených priorit“, viz <https://www.dotaceeu.cz/cs/ostatni/dulezite/slovník-pojmu/p-programovani>

V tomto dokumentu se uznává potřeba rozvinout kapacity napříč širokou škálou příslušných zainteresovaných subjektů. Probírají se zde hlavní oblasti spojené s programováním, návrhem, implementací, řízením, posuzováním rizik, výzkumem, vzděláváním a školením. U každého tématu jsou představeny hlavní výsledky výzkumu a konkrétní doporučení.

Hlavní doporučení lze shrnout do následujícího seznamu. V závěru dokumentu je navržena sada *Kritérií výběru* jakožto nástroj určený rozhodujícím subjektům k posuzování kvality projektů s možným vlivem na kulturní dědictví. Při vypracovávání revidovaného znění dokumentu *Principy kvality* měli autoři příležitost využít další zpětné vazby od partnerů a zainteresovaných subjektů, především v návaznosti na setkání odborníků, která proběhla v rámci rumunského a německého předsednictví EU.

ICOMOS doufá, že *Principy kvality a Kritéria výběru* budou využívat instituce EU, členské státy a další subjekty, a je odhodlán je v tomto úsilí podporovat.

HLAVNÍ DOPORUČENÍ

Principy a standardy

- 1 Všechny subjekty zainteresované v péči o kulturní dědictví by měly dodržovat mezinárodní charty a pokyny spojené s kulturním dědictvím.
- 2 Texty a pokyny nastavující standardy zaměřené na kulturní dědictví, které vypracovaly UNESCO, Rada Evropy, ICOMOS, výbor CEN a další příslušné organizace, by měly být k dispozici bezplatně na internetu, formou e-publikací a digitálních nástrojů.

Prosazování principů kvality

- 3 S kulturními statky* by se mělo zacházet ohleduplně, aby se chránil jejich význam a hodnoty a aby se staly inspirací jak pro místní komunitu a ochránce dědictví**, tak pro budoucí generace.
- 4 Uznání kulturního dědictví jako společného dobra a odpovědnosti by mělo být předpokladem kvality. Péče o kulturní dědictví by měla být chápána jako dlouhodobá investice do společnosti.
- 5 Při posuzování celkových nákladů a přínosů intervence by se měly chránit kulturní hodnoty a měl by se jim přikládat přinejmenším stejný význam jako hodnotě finanční.

Programování na úrovni EU a vnitrostátní**** úrovní

- 6 Ochrana kulturního dědictví by se měl při programování na úrovni EU i vnitrostátní úrovni přikládat stejný význam jako jiným prioritním cílům.
- 7 Činnost EU spojená s programováním a financováním kulturního dědictví by měla být založena na podloženém výzkumu a analýze.
- 8 Členské státy by měly zapojovat domácí památkové instituce a správu od samotného počátku programovací/vyjednávací fáze, a dále i ve všech následných etapách.

* Pozn. překl.: „Cultural (heritage) assets“ se důsledně překládá jako „kulturní statky“, jelikož se text netýká pouze „kulturních památek“ evidovaných v souladu s domácí legislativou.

** Pozn. překl.: „Heritage community“ podle Úmluvy z Faro (2005, viz Odkazy) sestává z „lidí, kteří si cení specifických aspektů kulturního dědictví, jež chtějí v rámci veřejné činnosti udržovat a předávat budoucím generacím“. Zde přeloženo jako „ochránci dědictví“.

**** Pozn. překl.: V originále „national“. V české edici se podle kontextu ve většině případů používá překlad „vnitrostátní“, nebo „domácí“.

- 9 Úspěšné programy a projekty na vnitrostátní a regionální úrovni by měly být zpřístupněny, aby EU mohla podporovat sdílení osvědčených postupů členskými státy.
- 10 Priority při výběru projektů, které získají finanční podporu, musí být v souladu s *Evropskými principy kvality pro intervence financované EU s možným vlivem na kulturní dědictví*, s vlivem na kulturní dědictví a se strategiemi ochrany kulturního dědictví a musí být schváleny domácími institucemi památkové péče a příslušnými orgány správy.
- 11 Mělo by se zvažovat financování malých projektů, ale také dvoufázové rozhodování u větších projektů.

Zadání projektů a nabídková řízení

- 12 V zadávacích dokumentech a nabídkových řízeních by se měl podporovat takový přístup, kdy návrhy budou v souladu s *kritérii výběru* zakotvenými v tomto dokumentu o *principech kvality*, a to v zájmu zachování kulturních statků a hodnot s nimi spojených.
- 13 V zadávacích dokumentech a nabídkových řízeních by se mělo požadovat, aby návrhy respektovaly autenticitu hmotných a nehmotných aspektů a zachování kulturního statku.
- 14 V zadávacích dokumentech a nabídkových řízeních by se mělo požadovat, aby se v návrzích jako součást analýzy rizik spolu s opatřeními na jejich zmírnění uváděly přímé a nepřímé vlivy intervencí na kulturní dědictví. Mělo by se v nich dále požadovat, aby se součástí návrhů stal také plán péče a údržby, plán dlouhodobého monitoringu a ekonomický záměr, a to především v případě velkých projektů. Měly by se v nich také vysvětlovat potenciální přínosy pro veřejnost.

Návrh projektu

- 15 V návrzích projektů by mělo být stanoveno, jak jsou aktuální statut, hodnoty a stav kulturního dědictví začleněny do celkové koncepce, s uvedením důvodů všech navrhovaných zásahů. Měla by se zohledňovat identifikace rizik, problémů a příležitostí, jež se ve spojení s projektem a jeho souvislostmi objeví.
- 16 V případě, že je třeba doplnit další prvky nebo nové způsoby využití, měla by se v projektu zajistit rovnováha, harmonie a/nebo kontrolovaný dialog kulturního dědictví a těchto nových prvků, a to s respektem ke stávajícím hodnotám.
- 17 Pokud se uvažuje o nových funkcích, měly by být v souladu s památkou, stejně jako potřebami komunity a zásadou udržitelnosti.
- 18 V rámci projektů a plánování by se měla uznávat potřeba soustavné údržby a zvyšovat schopnost místních komunit pečovat o své kulturní dědictví.

- 19 Projekty financované EU by měly respektovat hodnoty a smlouvy EU. Rekonstrukce mohou být financovány v mimořádných případech, pokud projekt splňuje kritéria výběru uvedená v tomto dokumentu o *principech kvality*.

Zadávání zakázek

- 20 Při zadávání práce projektovými příjemci by měla být využita dvouobávková metoda pro oddělení odborné nabídky od finanční, a to s upřednostněním prvně jmenované.*

Realizace

- 21 Fáze realizace by se měla řídit *principy kvality*.
- 22 Měly by se jasně definovat a odsouhlasit plán realizace a struktura řízení projektu, čímž se umožní úprava příslušných kroků a efektivní používání zdrojů. Měly by se uplatňovat slučitelné materiály a prověřené techniky za podpory vědeckých dat a ověřených zkušeností. Součástí by měla být také rezerva na nepředvídané další potřeby (např. výzkum, testování materiálů).
- 23 Mezi všemi stranami, které se projektu účastní, by se měly zavést konkrétní komunikační kanály. Pro tento účel je možné jmenovat zvláštního zástupce pro památkový dohled.
- 24 Proces realizace by měl být plně dokumentován a archivován a měl by být k dispozici pro budoucí použití.

Monitoring a hodnocení

- 25 Na konci projektu by se mělo provést nezávislé hodnocení s odborníky na kulturní dědictví a jeho součástí by mělo být přezkoumání kulturních, technických, sociálních, ekonomických a ekologických výsledků a vlivů na místní komunity. U malých, nízkorozpočtových projektů by se měl zvážit méně náročný způsob hodnocení. V případě nesplnění *principů kvality* by se měla podniknout nápravná opatření.
- 26 V pravidelných intervalech by měl probíhat monitoring. Po dokončení projektu by se mělo s přiměřeným odstupem provést hodnocení zohledňující dlouhodobě udržitelné řízení a údržbu.
- 27 V příslušných fázích procesu by se měly vyhradit odpovídající prostředky na nezávislé hodnocení specificky kompetentními odborníky na kulturní dědictví.

* Pozn. překl.: Viz též Zákon 134/2016 Sb. o zadávání veřejných zakázek.

Řízení

- 28 V souvislosti s iniciativami v oblasti kulturního dědictví financovanými z EU by se měla povzbuzovat občanská společnost a zapojení komunit.
- 29 Nařízení o fondech by měla podporovat financování projektů spjatých s kulturním dědictvím, přičemž je třeba zohlednit jejich specifika.

Posuzování a zmírňování rizik

- 30 Evropská komise a členské státy by měly prozkoumat a navrhnout nástroje řízení rizik projektů spojených s kulturním dědictvím a projektů, které mají na kulturní dědictví vliv, neboť komplexní posouzení rizik je pro úspěch projektů v oblasti kulturního dědictví zcela zásadní.

Výzkum

- 31 Měla by se zvýšit míra odborné, administrativní a finanční podpory integrované výzkumné politiky a programování ve vztahu ke kulturnímu dědictví v Evropě. Díky tomu by se lépe vymezil evropský rozměr kulturního dědictví. Měl by se provést výzkum ohledně financování intervencí do kulturního dědictví a jeho vlivu na kvalitu. Budování synergií s jinými programy finanční podpory EU by mohlo mít značný sociální a ekonomický přínos.
- 32 Měla by se vyhradit finanční podpora pro výzkum na makroúrovni (trendy, vlivy) a mikroúrovni (případové studie a srovnání osvědčených postupů) k podpoře programovacího procesu na úrovni EU, vnitrostátní a regionální úrovni a k zajištění potřebných podkladů před zahájením jakéhokoli projektu.
- 33 Měly by se připravit programy mezioborového výzkumu a mělo by se zlepšit předávání znalostí z oborů společenských a humanitních věd, aby se do projektů zahrnul výzkum participativního plánování, integrované správy kulturního dědictví a vývoj inteligentních technologií. V rámci výzkumných programů EU by se mělo požadovat, aby odborníci na kulturní dědictví měli přístup k výsledkům výzkumu spjatého s kulturním dědictvím, zejména prostřednictvím používání úložišť s otevřeným přístupem, jako je Open Archive ICOMOS.
- 34 Evropský výzkum na poli ochrany kulturního dědictví by měl zahrnovat náležitě finanční nástroje i pro malé projekty.
- 35 Výsledky tohoto dokumentu o *principech kvality* by měla využívat SoPHIA, sociální platforma Rámcového programu Horizont 2020 pro posuzování vlivu a kvality intervencí v evropském historickém prostředí a kulturním dědictví.

Vzdělávání a školení

- 36 Vzdělávací a školicí kurzy, iniciativy a programy v odvětví kulturního dědictví by měly být v souladu s příslušnými mezinárodními standardy a pokyny na tomto poli a měly by se pravidelně aktualizovat jejich osnovy, aby držely krok s technickým vývojem a inovacemi.
- 37 V rámci projektů financovaných EU v oblasti kulturního dědictví by se měla v projektové dokumentaci a výběrovém řízení pokud možno zavést ustanovení o školení nebo programech zvyšování kvalifikace v oblasti památkové péče.
- 38 Vhodný by byl také pravidelně aktualizovaný informační systém zahrnující nejvýznamnější evropské vzdělávací a školicí instituce a organizace a jejich kurzy, iniciativy a programy v odvětví kulturního dědictví.
- 39 Instituce a iniciativy zajišťující vzdělávání a/nebo školení osob působících v oblasti památkové péče (jako jsou urbanisté, projektanti, architekti, krajinářští či zahradní architekti, návrháři interiéru, řemeslníci) by měly mít ve svých osnovách zakotvenu památkovou péči na předním místě. Porozumění kulturnímu dědictví by mělo být součástí všech vzdělávacích programů na každé úrovni.

Odměňování kvality

- 40 Evropská komise by měla zvážit možnosti vytvoření zvláštního evropského ocenění kvality intervencí do kulturního dědictví financovaných EU, v součinnosti se stávajícími programy a cenami.

1 Úvod

1 Konsorcium CHCfE, Cultural Heritage Counts for Europe, 2015. Dostupné na: <http://blogs.encatc.org/culturalheritagecountsforeurope/outcomes/>.

2 Pracovní dokument útvarů Komise SWD (2018) 491 final, Evropský akční rámec pro kulturní dědictví. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/culture/cs/document/evropsky-akcni-ramec-pro-kulturni-dedictvi>.

3 Všeobecná deklarace lidských práv, vyhlášená Valným shromážděním OSN 10. prosince 1948 v Paříži. Dostupná na: https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/08/UDHR_2016_CZ_web.pdf.

Evropské kulturní dědictví představuje významný zdroj pro společnost v tom smyslu, že zachovává a předává rozmanité kulturní hodnoty budoucím generacím světa.

Analýza¹ na evropské úrovni předkládá důkazy o mnoha přínosech investic do kulturního dědictví v široké škále oblastí politiky, jako je mimo jiné pozitivní vliv na zaměstnanost, udržitelný rozvoj, identitu, atraktivitu regionů, kreativitu a inovace, cestovní ruch, kvalitu života, učení a celoživotní vzdělávání a sociální soudržnost. V *Evropském akčním rámci pro kulturní dědictví*² se vyzdvihuje potřeba zaujmout komplexní integrovaný přístup k tvorbě politik spojených s kulturním dědictvím, zahrnující péči, ochranu, interpretaci a náležité využití kulturního dědictví do všech strategií, programů a opatření, a přispívající tak ke všem čtyřem oblastem udržitelného rozvoje: hospodářství, kultuře, společnosti a životnímu prostředí. Takový přístup je v souladu se *Všeobecnou deklarací lidských práv*³ a hodnotami EU zakotvenými ve Smlouvách.

Kulturní dědictví by mělo být chápáno v širším smyslu jak po stránce hmotné (od jednotlivých staveb až po kulturní krajinu), tak i nehmotné (od ducha místa po různé zvyklosti).

V souladu s tím, jak hmotné dědictví chápe UNESCO a ICOMOS, se památková péče* považuje za zastřešující termín zahrnující celou řadu aktivit spojených se zachováváním, péčí, restaurováním, (opětovným) využíváním, výkladem a managementem.

Kulturní dědictví „má hodnotu samo o sobě“: jde o dědictví či odkaz, který není jen materiální, jelikož zahrnuje ideály, významy, vzpomínky, tradice, dovednosti a hodnoty představující sdílený zdroj paměti,

* Pozn. překl.: V originále „conservation“.

porozumění, specifik, dialogu, soudržnosti a kreativity v Evropě i celém světě.

Evropanům na kulturním dědictví záleží: více než 80 procent obyvatel si myslí, že je důležité pro ně osobně, pro místní komunitu, jejich region a jejich zemi⁴. Téměř tři čtvrtiny Evropanů se domnívají, že by orgány veřejné správy měly vyhradit více prostředků na evropské kulturní dědictví, a velká část si myslí, že státní orgány, EU a místní a regionální orgány by měly být aktivnější v ochraně evropského kulturního dědictví⁵.

Evropská unie podporuje péči o kulturní dědictví⁶. Její programy a opatření se zaměřují na zajištění vyváženého rozvoje při respektování rozmanitosti a jedinečnosti státních, regionálních a místních kultur. Všeobecně se uznává podíl kulturního dědictví na udržitelném rozvoji. Z tohoto důvodu má odvětví kulturního dědictví podporu z mnoha politik a opatření EU včetně těch, které nejsou přímo spjaty s kulturou, například v souvislosti s regionálním a městským rozvojem, sociální soudržností, zemědělstvím, námořními záležitostmi, životním prostředím, cestovním ruchem, dopravou, vzděláváním, řízením rizik v případě katastrof, digitalizací, výzkumem a inovacemi⁷.

Evropský rok kulturního dědictví 2018 poskytl příležitost ukázat mnoho příkladů úspěšných intervencí do kulturního dědictví financovaných EU. V rámci programů Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRR) v období 2014–2020 bylo vyčleněno přibližně 6 miliard eur na investice do rozvoje a propagace kultury, kulturního dědictví a tvůrčích odvětví. Intervence zahrnují oživení opuštěných vesnic⁸, obnovu historických měst nebo lepší fyzickou i kulturní přístupnost památek. V rámci programu INTERREG EU se podporují projekty přeshraniční a meziregionální spolupráce zaměřené na kulturní dědictví. Investice do kulturního dědictví jsou jedním z nejoblíbenějších témat evropských programů územní spolupráce⁹.

4 Evropská komise, Zvláštní průzkum Eurobarometru 466 o evropských občanech a kulturním dědictví, 2017. Dostupný na: http://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2150_88_1_466_ENG.

5 Tamtéž: Státní orgány (46 %), EU (40 %), místní a regionální orgány (39 %).

6 V čl. 3 odst. 3 Smlouvy o Evropské unii (SEU) se uvádí, že Unie respektuje svou bohatou kulturní a jazykovou rozmanitost a dbá na zachování a rozvoj evropského kulturního dědictví.

V článku 167 Smlouvy o fungování Evropské unie se Unie zavazuje přispívat k rozkvětu kultur členských států a respektovat přitom jejich národní a regionální různorodost a zároveň zdůrazňovat společné kulturní dědictví.

Činnost Unie se má zaměřovat na povzbuzování spolupráce mezi členskými státy a v případě potřeby na podporu a doplňování jejich činnosti mimo jiné v oblastech zlepšování znalostí a šíření kultury a dějin evropských národů a zachování a péče o kulturní dědictví evropského významu.

7 Evropská komise, Mapping of Cultural Heritage Actions in European Union policies, Programmes and Activities (Mapování opatření v oblasti kulturního dědictví v rámci politik, programů a aktivit Evropské unie), srpen 2017. Dostupné na: https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/reports/2014-heritage-mapping_en.pdf.

8 Pro podrobnosti viz:
https://commission.europa.eu/eu-regional-and-urban-development_cs. Informace o ocenění Evropské komise REGIOSTARS dostupné na: https://ec.europa.eu/regional-policy/projects/regio-stars-awards_en?etrans=cs#4.

9 Program Interact, Connecting Cultures, Connected Citizens (Spojování kultur, spojování občanů), 2018. Dostupný na: <https://www.interact-eu.net/library/e-book-connecting-cultures-connected-citizens/pageflip>.

10 Usnesení Evropského parlamentu ze dne 8. září 2015 na cestě k integrovanému přístupu ke kulturnímu dědictví pro Evropu (2014/2149(INI), P8_TA(2015)0293).

11 Závěry Rady o potřebě prosazovat otázku kulturního dědictví napříč politikami EU (2018/C 196/05).

Investice do rozvoje infrastruktury, venkova a měst, stejně jako do odvětví těžby a energetiky a dalších oblastí však mohou kulturní dědictví ohrozit, pokud se neprovede náležité posouzení vlivu a zmírňující opatření. Ve snaze vdechnout kulturnímu dědictví nový život nemusí být patřičně zohledněna problematika autenticity a rekonstrukce, následkem čehož dojde k vymazání staletí historie a kulturních hodnot. Nadměrný tlak turistického průmyslu, špatně regulovaný cestovní ruch a rozvoj s ním spojený mohou ohrozit hmotnou podstatu, celistvost a významné charakteristiky kulturních statků a míst. Nalezení rovnováhy mezi zachováním a péčí na jedné straně a dynamickými přístupy k ohleduplnému a slučitelnému (opětovnému) využívání a správě na straně druhé je zcela zásadní pro zajištění životaschopnosti tohoto neobnovitelného zdroje pro evropské hospodářství, kulturu, společnost a životní prostředí.

Dlouhodobým cílem je tedy všechny projekty financované EU, které jsou přímo či nepřímo spojeny s kulturním dědictvím, vyhodnocovat z hlediska posouzení vlivu, aby se zajistila kvalita příslušných intervencí. K podpoře tohoto záměru by měla EU připravit metodické pokyny a zapojit zainteresované orgány do prosazování nástrojů k posouzení vlivu.

To uznal Evropský parlament, když ve svém usnesení ze září 2015 žádal Komisi, „aby do pokynů, kterými se bude řídit příští generace strukturálních fondů pro kulturní dědictví, zahrnula povinný systém kontroly kvality, který by se používal během celého životního cyklu projektu“¹⁰. Rada EU také vyzvala Komisi, aby „při plánování, provádění a hodnocení politik EU nadále zohledňovala jejich přímý i nepřímý vliv na posílení, zachování a ochranu evropského kulturního dědictví a zejména potřebu pokynů ve věci kvality s cílem zajistit, že investice EU nepoškodí nebo nezmění hodnoty kulturního dědictví“¹¹.

O tomto dokumentu

Principy kvality

Tento dokument je výsledkem práce expertní skupiny ustavené organizací ICOMOS, z pověření Evropské komise (EK) a v rámci vlajkové iniciativy Evropské unie *Úcta k dědictví*, která byla spuštěna při příležitosti Evropského roku kulturního dědictví 2018¹². Při jeho vypracovávání se také zohlednily diskuse v rámci workshopu s odborníky a rozhodovacími subjekty v květnu 2018 v Paříži, kde byly představeny příklady faktorů úspěchu a překážek v souvislosti s intervencemi do kulturního dědictví. Kromě toho se berou v potaz poznámky a návrhy získané po konferenci *Úcta k dědictví*, pořádané v Benátkách v listopadu 2018¹³ k zahájení veřejné diskuse na toto téma.

Revidované znění vydání *Principů kvality* odráží zpětnou vazbu v návaznosti na schůze odborníků v průběhu rumunského a německého předsednictví EU¹⁴. Základní zásady a sdělení se nezměnily, ale konkretizovaly se odkazy na přístupnost, lidská práva, regionální rozmanitost a řemesla. Doporučení se revidovala a ta, která souvisí s výzkumem, vzděláváním a školením, se vyjasnila.

Po tomto úvodu následuje v oddíle 2 přehled klíčových pojmů, zásad a přístupů a souhrn stávajících standardů spojených s kvalitou péče o kulturní dědictví a jeho restaurováním, (opětovným) využíváním a podporou. Oddíl 3 je zaměřen na to, jak lze *principy kvality* intervencí do kulturního dědictví zavést v projektech financovaných EU od počátku až po dokončení (tzv. životní cyklus projektu). V oddíle 4 se identifikují vnější faktory, které mohou mít vliv na kvalitu – konkrétně řízení, posouzení rizik, výzkum, vzdělávání a školení a odměňování kvality.

12 Další informace o 10 vlajkových iniciativách: <https://europa.eu/culture/cs/kulturni-dedictvi>.

13 Cherishing heritage – Quality principles for intervention on cultural heritage (*Úcta k dědictví – zásady kvality u intervencí do kulturního dědictví*), čtvrtek 22. listopadu – pátek 23. listopadu 2018, sál Santa Margherita, Dorsoduro 3689 – 3012 3 Benátky, Itálie.

14 European Heritage: Shared experience and regional specificities (Evropské kulturní dědictví: Sdílené zkušenosti a regionální specifika), 10. dubna – 13. dubna 2019, Sighişoara, župa Mureş, Rumunsko (Dostupné na: <https://patrimoniu.ro/ro/newses/lrxgvrbrvsjrucq>) a Promoting Europe's Cultural Heritage and Cultural Diversity – Who? How? With whom? (Prosazování evropského kulturního dědictví a kulturní rozmanitosti – Kdo? Jak? S kým?), online odborné kolokvium, pondělí 13. července – úterý 14. července 2020 (Dostupné na: <https://www.eu2020.de/eu2020-en/events/-/2354184>).

15 Podle Evropské komise „řídícím orgánem může být národní ministerstvo, regionální orgán, místní zastupitelstvo nebo jiný veřejný či soukromý subjekt, který je k výkonu této funkce jmenován a schválen členským státem“. Evropská komise, Regionální a městský rozvoj EU, slovníček, dostupný na: <https://www.dotaceeu.cz/cs/ostatni/dulezite/slovník-pojmu/r/ridici-organ>.

16 Evropský účetní dvůr, Zvláštní zpráva 08/2020, Investice EU do kulturních lokalit: téma zasluhující větší zacílení a koordinaci. Dostupná na: <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/cultural-investments-08-2020/cs/index.html>.

17 Závěry Rady a Evropského účetního dvora, zvláštní zpráva č. 08/2020, přijatá dne 29. června 2020. Dostupná na: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9251-2020-INIT/cs/pdf>.

Na závěr, v části *Kritéria výběru*, jsou uvedeny pokyny k principům kvality pro subjekty přímo či nepřímo zainteresované do péče o dědictví a jeho správy financované EU (tj. evropské instituce, řídicí orgány¹⁵, občanská společnost a místní komunity, soukromý sektor a odborníci). Kvalita intervencí financovaných EU by se také zvýšila díky přijetí zvláštní zprávy Evropského účetního dvora o investicích EU do kulturních památek¹⁶. Prvním krokem jsou závěry Rady přijaté dne 29. června 2020¹⁷.

ICOMOS doufá, že *Principy kvality a Kritéria výběru* budou využívat orgány EU, členské státy a další subjekty, a je odhodlán je v tomto úsilí podporovat.

2 Otázka kvality u intervencí do kulturního dědictví

V tomto oddíle je uveden souhrn klíčových témat a evropských a mezinárodních úmluv a chart, ale také změn v chápání a realizaci památkové péče.

2-1 Přehled: definice a zjištění

18 V Cambridgeském slovníku jsou uvedeny následující definice „kvality“: „jak dobré, nebo špatné něco je“; „vysoký standard“; „stupeň excelence v něčem, často vysoký stupeň“. Cambridge Dictionary, Cambridge: Cambridge University Press, 2019. Dostupné na: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/quality>. Ve slovníku Larousse (2020) najdeme následující definice: „Vlastnost, která činí věc nadprůměrnou“; „každý z pozitivních aspektů, díky kterým věc splňuje nejvyšší očekávání“; „charakterový rys či způsob konání, který je hodnocen kladně“. Dostupné na: <https://www.larousse.fr/dictionnaires/francais>.

Definování „kvality“¹⁸, pokud jde o intervence do kulturního dědictví, představuje klíčový a náročný problém.

Závazek vůči kvalitě intervencí do kulturního dědictví má dlouhou historii. Nositeli kvality jsou a často byli přímo lidé z praxe – řemeslníci, architekti, inženýři – ale také majitelé, instituce, vládní orgány a jiné subjekty akcentující hodnotu. Zejména od pozdního 19. století se věnovala výrazná pozornost otázkám kvality péče o historické památky a archeologická naleziště. Více než o století později definice kvality v souvislosti s intervencemi do kulturního dědictví překračuje architektonické a technické záležitosti na úrovni jednotlivých staveb směrem k širším environmentálním, kulturním, společenským a hospodářským aspektům míst a jejich okolí.

Pokud jde o hmotné dědictví, kvalita nezávisí jen na samotném zásahu, ale také na souboru předpokladů, transparentnosti postupů, fázích návrhu a dokumentaci projektu. Spočívá také v úplnosti, hloubce, podrobnostech a přesnosti informací, technických specifikacích a ekonomických údajích každého návrhu, jakož i v nepřetržitém monitorování rozhodovacích procesů.

Stejně důležité jsou též procesy představující základ kvalitních intervencí. Obvykle jde o přípravu předběžné – a poté i komplexní – analýzy a diagnózy kulturního statku a jeho kontextu. V takové studii proveditelnosti by se měly definovat: jednoznačné a realistické cíle projektu; potenciální hodnoty z hlediska různých zainteresovaných subjektů a skupin z místní komunity a případně také z hlediska evropské soudržnosti; ohrožení stavu a procesy rozkladu; citlivost vůči změnám bez ztráty kulturních hodnot; plán konzultací s místní komunitou; interpretace a prezentace významu; formulace ekonomických důvodů příslušné intervence; finanční a hospodářská udržitelnost; zásady udržitelnosti a přístupnosti; a právní a regulační pokyny. Na studii proveditelnosti by měl navazovat podrobný návrh intervence, výběr potřebných dovedností, posouzení rizik, vypracování plánu péče a mechanismus monitoringu a vyhodnocování. Transparentnost výběru projektů, které se mají financovat, a vypracování postupů monitoringu a evaluace patří také mezi klíčové faktory kvality.

K důležitým dokumentům zaměřeným na stanovení mezinárodních zásad patří *Benátská charta o zachování a restaurování památek a sídel* (1964) určená odborníkům, v níž se především vymezily klíčové pojmy a přístupy související se zachováváním a restaurováním kulturního dědictví (například definice autenticity, originality, kulturního významu a využívání památek).

Podrobné a diferencované aspekty principů kvality doplnily další charty a dokumenty. Některá pojetí, z nichž tyto principy pramení, jsou spojena s lidskými právy a přístupy založenými na těchto právech¹⁹ – například respektování kulturní rozmanitosti nebo právo na přístup ke kulturnímu dědictví, účast na něm, jeho využívání a přispívání k němu²⁰. Jiná, jako jsou práva budoucích generací, právo na přístup k informacím, zásady prevence a obezřetnosti, a zásada, že znečišťovatel platí²¹, jsou společná s odvětvím životního prostředí.

19 Informace o iniciativě ICOMOS Naše společná důstojnost dostupné na: <https://www.icomos.org/en/focus/our-common-dignity-initiative-rights-based-approach/57947-our-common-dignity-initiative-rights-based-approach>.

20 Zpráva nezávislé expertky v oblasti kulturních práv, Farida Shaheedová, Organizace spojených národů, Valné shromáždění, 2011 (A/HRC/17/38). Dostupná na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G11/122/04/pdf/G1112204.pdf?OpenElement>.

21 Smlouva o fungování Evropské unie, čl. 191 odst. 2. eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT.

V dnešním uvažování o kvalitě intervencí do kulturního dědictví se uznává, že:

- Zainteresané subjekty (občané, veřejnost, dobrovolnický a soukromý sektor, politici a odborníci na kulturní dědictví) vnímají kvalitu různým způsobem.
- Kvalita je relativní a subjektivní povahy, jež může záviset na úhlu pohledu jednotlivců, komunity, na místních nebo širších souvislostech, historickém a zeměpisném kontextu, kulturním statku a na cílech plánované intervence.
- Dialog mezi zainteresanými subjekty o navrhovaných intervencích do kulturního dědictví, jejich významu pro různé zainteresané aktéry a komunitní skupiny a o samotném významu tohoto termínu jsou zcela zásadní pro dosažení vysoké úrovně kvality. Proto by bylo žádoucí, aby byly veškeré informace o projektech financovaných EU přístupné veřejnosti v plánovací fázi projektů a dříve, než je schválí příslušný orgán.

Pro začlenění komunit do jádra politiky spjaté s kulturním dědictvím, jak je prosazováno v *Úmluvě z Faro* (Rámcové úmluvě Rady Evropy o hodnotě kulturního dědictví pro společnost, 2005)²² a *Doporučení UNESCO o historické městské krajině* (2011), je třeba zavést integrované participativní přístupy k ochraně, výkladu a správě kulturního dědictví. Tak se zvýší laťka požadované kvality plánování a implementace zásahů do kulturního dědictví.

Kvalita spojená s kulturním dědictvím může být v každém případě chápána multidimenzionálně jako nositel environmentálních, kulturních, společenských a hospodářských hodnot. Představa kulturní rozmanitosti, inkluзивity a porozumění pro nehmotné dědictví významně přispívají k vymezení budoucích kroků a intervencí.

²² Rámcová úmluva Rady Evropy o hodnotě kulturního dědictví pro společnost, řada smluv Rady Evropy č. 199. Dostupná na: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=199>.

2-2 Principy a standardy

V odvětví kulturního dědictví se na mezinárodní úrovni všeobecně přijímá soubor základních principů spojených s kvalitou. V následující části (a také v části Zdroje) je stručně připomínáme jakožto společný základ pro další diskusi.

Za společnými principy stojí společné hodnoty

Již v roce 1931 se v *Athénské chartě* pro obnovu historických památek²³ vytyčily společné zásady péče o kulturní dědictví. První diskuse o základních principech péče o kulturní dědictví a zacházení s ním vycházely z vědomí, že lidstvo sdílí společné hodnoty, které se považují za „společné dědictví“, že naše historické prostředí zrcadlí historii a tradice národů a že předávání kulturního dědictví budoucím generacím je naše společná odpovědnost. Po druhé světové válce byly tyto společné hodnoty a koncepty zakotveny do úmluv a zakládajících smluv Organizace spojených národů, UNESCO, Rady Evropy a institucionálních předchůdců dnešní Evropské unie.

²³ Athénská charta pro obnovu historických památek, přijatá na prvním mezinárodním kongresu architektů a techniků historických památek, Athény 1931. Dostupná na: <https://www.icomos.org/en/resources/charters-and-texts/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/167-the-athens-charter-for-the-restoration-of-historic-monuments>.

Smlouvy EU

EU usiluje o vysokou úroveň ochrany a zlepšování kvality životního prostředí. Respektuje svou bohatou kulturní rozmanitost a dbá na zachování a rozvoj evropského dědictví²⁴. EU se ztotožňuje s představami udržitelného rozvoje²⁵, dědictví lidstva, práv budoucích generací a sdílené odpovědnosti²⁶ a tyto představy se staly rámcem pro tento dokument.

²⁴ Článek 3 Smlouvy o Evropské unii.

²⁵ Článek 3 Smlouvy o Evropské unii.

²⁶ Článek 5 Smlouvy o Evropské unii; Protokol č. 2 ke Smlouvě o Evropské unii.

Vzhledem k tomu, že kulturní dědictví je v primární kompetenci členských států, může EU jen povzbuzovat ke spolupráci mezi nimi a v případě potřeby podporovat a doplňovat jejich opatření zaměřená na péči o kulturní dědictví evropského významu a jeho ochranu. Proto je

27 Článek 167 Smlouvy o fungování Evropské unie.

28 Článek 191 Smlouvy o fungování Evropské unie.

29 Viz Odkazy.

30 Prováděcí směrnice pro naplňování Úmluvy o světovém dědictví: <https://whc.unesco.org/en/guidelines/>.

třeba zvážit principy, o které by se měly opírat intervence zasluhující finanční podporu z EU. Určitá vodítka poskytují Smlouvy: v rámci cílů respektování kulturní rozmanitosti a zachování a rozvoje evropského kulturního dědictví se uplatňují zásady subsidiarity a proporcionality a začleňování do širší politiky²⁷. V rámci koncepce udržitelného rozvoje se vnímá historické prostředí jako hlavní zdroj a inspirace pro rozvoj. Zásady, že by opatření měla vycházet z obezřetnosti, že by se měla podniknout preventivní opatření a že by ohrožení životního prostředí mělo být přednostně zmírňováno přímo u zdroje²⁸, platí shodně pro životní prostředí i pro kulturní dědictví.

Standardy UNESCO

Jako jediná specializovaná agentura Organizace spojených národů s mandátem zahrnujícím kulturu je UNESCO hlavní organizací vytyčující standardy ochrany kulturního dědictví na mezinárodní úrovni²⁹. *Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví* z roku 1972 (známá také jako *Úmluva o ochraně světového dědictví*) a *Prováděcí směrnice pro naplňování Úmluvy o ochraně světového dědictví* (UNESCO³⁰, poslední verze 2021, pozn. překl.) vymezují druhy přírodních nebo kulturních statků, které lze zvažovat pro zápis na Seznam světového dědictví. Ratifikací této úmluvy se každá země zavazuje chránit nejen objekty Světového dědictví na jejím území, ale také své vlastní domácí dědictví. Úmluva o ochraně světového dědictví je součástí širší sady doplňujících se nástrojů vytyčujících standardy schválené v rámci UNESCO. K nim náleží další úmluvy, doporučení a deklarace přímo či nepřímo související s kulturním dědictvím, jak je chápáno v tomto dokumentu, mimo jiné jmenovitě *Doporučení k historické městské krajině* (2011).

Standardy Rady Evropy

Rada Evropy přispěla k reflexi historického prostředí a realizaci péče o kulturní dědictví v Evropě i za jejími hranicemi formou pěti úmluv o kulturním dědictví³¹ a více než třiceti usnesení a doporučení³². V *Evropské chartě o architektonickém dědictví*³³, přijaté v roce 1975, se požaduje integrované územní plánování a respektování sociálního rozměru intervencí do kulturního dědictví ve městech a vesnicích, a je tudíž stále základním referenčním dokumentem.

Dalším textem spojeným s činností Rady Evropy je Davoská deklarace z roku 2018 *Na cestě ke kvalitní stovební kultuře pro Evropu*, která byla přijata jako součást Evropské kulturní úmluvy. V této deklaraci se podtrhuje kontinuita kulturního dědictví a soudobé tvorby a požadují se nové, integrované, vysoce kvalitní přístupy k utváření našeho zastavěného prostředí.

Etické a odborné principy péče o kulturní dědictví prosazované organizací ICOMOS

Doktrinální texty, usnesení, deklarace a Etické principy³⁴ ICOMOS jsou klíčové, světově uznávané dokumenty, pokud jde o kvalitu v péči o kulturní dědictví. Vypracovaly je týmy odborníků na kulturní dědictví ze všech částí světa. Usilují o zohlednění regionální a místní kultury, tradic a měnicích se souvislostí. Jsou určeny odborníkům na kulturní dědictví a nejsou pro země závazné, ovlivňují však mezinárodní smlouvy a vnitrostátní legislativu.

Standardy Evropského výboru pro normalizaci (CEN)

Pod záštitou Evropského výboru pro normalizaci (CEN) odborníci na kulturní dědictví z mnoha evropských zemí vyvíjejí standardy péče o movité a nemovité kulturní dědictví³⁵. Cílem je získat společný jednotný vědecký přístup k problémům spojeným s ochranou samotného kulturního dědictví a péčí o ně. Standardy CEN

31 The Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe, Granada, 1985. The European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage (revised), Valletta, 1992; The European Landscape Convention, Florence, 2000; The Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society, Faro, 2005. The Council of Europe Convention on Offences relating to Cultural Property (Nicosia, 2017). Viz Odkazy.

32 Viz Odkazy.

33 Evropská charta architektonického dědictví byla přijata 29. září 1975 komitétem ministrů Evropské rady a vyhlášena na Kongresu evropského architektonického dědictví (Amsterdam, 21. – 25. října 1975). Amsterdamská deklarace byla přijata účastníky kongresu. Viz Odkazy.

34 Viz Odkazy.

35 Viz Odkazy.

Souhrn etických a odborných pokynů ICOMOS na téma kvality

- Chápání a respektování kulturního dědictví a jeho významu: při využívání kulturního dědictví – a intervencích do něj – se musí zohledňovat a zachovávat charakter místa a jeho hodnoty.
- Adekvátnost studií proveditelnosti a podrobných plánů péče: analýza a diagnóza kulturního statku jsou nezbytným předpokladem každé intervence.
- Využití kulturního statku a pravidelná plánovaná péče: nezbytné k prodloužení životnosti statku.
- Preventivní péče: vždy lepší než následné traumatické intervence.
- Zachovávání autenticity a integrity: je nezbytné rovněž v případech slučitelného a ohleduplného opětovného využívání, aby měly budoucí generace nadále přístup k plnému bohatství všech zásahů do kulturního dědictví.
- Kolektivní transparentní rozhodování: důležitá rozhodnutí nepřijímá pouze autor projektu, ale jsou výsledkem společné mezioborové rozvahy.
- Prozkoumání možností: je nutné pečlivě prozkoumat životaschopné možnosti a náležitě obhájit vybrané varianty.
- Minimální intervence: „udělat, co je nezbytné, a zároveň udělat co nejméně“.
- Obezřetnost při návrhu: požadavek zejména v případě, že jsou poznatky/informace nedostatečné či nedostupné.
- Kompatibilita řešení návrhu: „používat odpovídající materiály, techniky a detaily“, pokud jde o hmotné a fyzicko-chemicko-mechanické interakce mezi novými a stávajícími prvky.
- Vratnost intervencí: doporučeno a ke zvážení v každém případě.
- Mezioborovost: „využívat dovednosti a zkušenosti“ z řady relevantních oborů.
- Účinnost: je nutné předem formulovat a dohodnout požadované výsledky.
- Zapojení komunity a veřejný zájem: musí se zohledňovat ve všech fázích.
- Přístupnost a inkluzivita: interpretace by měla být výsledkem smysluplné spolupráce odborníků na kulturní dědictví, hostitelských a přidružených komunit a dalších zainteresovaných subjektů. Je třeba vyvinout veškeré úsilí k tomu, aby byly rozmanité cílové skupiny informovány o hodnotách a významu příslušné památky (kognitivní přístupnost).

nejsou v odvětví kulturního dědictví dostatečně známy, částečně proto, že jsou dostupné pouze za úplatu.

Hlavní doporučení

- 1 Všechny subjekty zainteresované v péči o kulturní dědictví by měly dodržovat mezinárodní charty a pokyny spojené s kulturním dědictvím.
- 2 Texty a pokyny nastavující standardy zaměřené na kulturní dědictví, které vypracovaly UNESCO, Rada Evropy, ICOMOS, výbor CEN a další příslušné organizace, by měly být k dispozici bezplatně na internetu, formou e-publikací a digitálních nástrojů.

Další doporučení

- Měly by se brát v potaz standardy CEN a podle potřeby by se měly zahrnout do zadávacích podmínek všech smluvních dokumentů vztahujících se k intervencím do kulturního dědictví.
- Měla by se také zohledňovat norma řízení kvality ISO-9001.

2-3 Prosazování principů kvality v rychle se měnícím světě

Více než půl století poté, co byly v *Benátské chartě* formulovány hlavní principy péče o kulturní dědictví a jeho obnovu, je na čase brát v úvahu stávající přístupy a poslední vývoj.

Měnící se souvislosti

Kulturní dědictví je chápáno jako společné dobro. Jeho skladba se rozvinula od jednotlivých památek po celé kulturní krajiny, sídla, trasy a související nehmotné dědictví. Kromě hlavních památek značného národního nebo regionálního významu, které jsou obvykle ve veřejném vlastnictví, tak získávají uznání menší,

často soukromé budovy, jež představují hlavní součást stavebního dědictví a důležitou hodnotu městských a venkovských sídel. Podobně se rozšířily i řady aktérů a zainteresovaných subjektů zapojených do procesů, které mají přímý či nepřímý vliv na kulturní dědictví. K péči o dědictví přispívá široká škála oborů: archeologie, muzeologie, geografie, dějiny umění, historie a archivy, architektura včetně krajinářské a zahradní, stavebnictví, plánování, ekonomika, antropologie a sociologie, právo a veřejná politika. Snahy o plné využití potenciálu kulturních statků v hospodářském, sociálním a kulturním zájmu se všeobecně rozšířily. Regenerace dědictví, která přitahuje aktivity a zapojuje občany, je pilířem regionální hospodářské politiky. To vše poukazuje na potřebu vyvážit péči o dědictví a socio-ekonomický rozvoj pomocí integrovaných inovativních strategií správy, se zohledněním skutečnosti, že kulturní dědictví není obnovitelné ani nahraditelné.

Ponaučení

Na kvalitu intervencí do kulturního dědictví má vliv celá řada faktorů.

Uznává se, že kulturní dědictví znamená mnohem více než jen zdroj hospodářského růstu. Rozmanitost kulturního prostředí a zdrojů v členských státech EU představuje zdroj bohatství. Rozpoznání toho, jaký druh dědictví by se měl předávat budoucím generacím, vyžaduje kromě konzultací odborníků také jednání s komunitami a zainteresovanými subjekty.

Porozumění kulturním rozměrům vývoje a úloze dědictví pro zdravé komunity tudíž představuje základ špičkové památkové péče.

Země a regiony, které mají nárok na financování EU, mají společné charakteristiky a vedle toho specifické potřeby a kapacity, a tedy i schopnost reagovat na různé programy. Zatímco v mnoha zemích EU jsou domácí zákony a předpisy o kulturním dědictví zavedené a podporované, implementace programů je

napříč zeměmi nerovnoměrná. Ve všech zemích EU jsou formulováním a realizací politik a programů spojených s kulturním dědictvím pověřeny specializované veřejné agentury. Vezmeme-li v potaz, že tyto agentury musí na dědictví nahlížet z domácí perspektivy, intervence EU k tomu mohou přidat doplňující evropský rozměr. Na kvalitu intervencí mají však v některých případech negativní vliv nedostatečné kapacity soukromého a veřejného sektoru. Odborný pohled se někdy úzce zaměřuje na autenticitu a integritu kulturních statků – které jsou v každém případě zcela zásadní – namísto prosazování jejich přínosu pro život komunit. Jindy se kulturní dědictví využívá jako záminka pro budování nových přístaveb, které se mohou vymykat měřítku či kontextu. Výsledkem může být nesoulad mezi potřebami místní komunity a cíli projektů financovaných EU.

Hlavní doporučení

- 3** S kulturními statky by se mělo zacházet ohleduplně, aby se chránil jejich význam a hodnoty a aby se staly inspirací jak pro místní komunitu a ochránce dědictví, tak pro budoucí generace.
- 4** Uznání kulturního dědictví jako společného dobra a odpovědnosti by mělo být předpokladem kvality. Péče o kulturní dědictví by měla být chápána jako dlouhodobá investice do společnosti.
- 5** Při posuzování celkových nákladů a přínosů intervence by se měly chránit kulturní hodnoty a měl by se jim přikládat přinejmenším stejný význam jako hodnotě finanční.

3 Zajištění kvality intervencí do kulturního dědictví

Tato část se zabývá zásadními faktory kvality na počátku, v průběhu realizace a ve fázi následující po realizaci projektu. K těmto klíčovým prvkům patří:

- Soulad intervencí s opatřeními, prioritami a rozvoje- vými cíli týkajícími se kulturního dědictví na úrovni EU, vnitrostátní, regionální a na místní úrovni
- Jednoznačnost cílů projektu
- Hodnocení možných technických alternativ
- Posílení památkových institucí na vnitrostátní úrovni
- Hodnocení environmentálních, kulturních, sociálních a ekonomických příležitostí, výhod a vlivů
- Posouzení rizik
- Podrobný plán realizace
- Monitorování a následné posouzení kvality po dokončení projektu
- Správa a odstraňování nedostatků za předpokladu zajištění dostatečných prostředků po uskutečnění intervence

3-1 Programování na úrovni EU a vnitrostátní úrovni

Porozumění klíčovým faktorům kvality ve fázi programování na úrovni EU a vnitrostátní úrovni je patrně nejdůležitější ze všech nezbytných předpokladů.

Ponaučení

V předchozích obdobích financování EU mířily do kulturního dědictví jak přímé investice, tak i nepřímá podpora. Výsledky byly většinou vnímány pozitivně. V příštím programovém období EU je však co zlepšovat. Už od samého počátku by měly být do procesu zahrnuty odpovědné domácí instituce památkové péče, jakož i organizace občanské společnosti v Evropě zabývající se kulturním dědictvím. Ty bývají mnohdy osloveny příliš pozdě nebo vůbec, což má na kulturní dědictví nepříznivý dopad. Instituce památkové péče mohou být proaktivnější, budou-li vědět, kdo rozhoduje o programech financování EU a které orgány se rozhodování účastní, včetně toho, kdo má jakou úlohu a odpovědnost. Vyjednávací/konzultační fáze na úrovni EU a vnitrostátní úrovni vyžaduje pro analýzu alternativ a potenciálního vlivu pevný důkazní základ. Efektivní sdílení zpráv a komunikace závisí na přístupu komunit, zainteresovaných subjektů a odborníků k informacím. Podporuje se tak zapojení komunit. Zcela zásadním tématem je také minimální výše financování projektů, protože i menší projekty mohou mít ohromný vliv. Celá řada příkladů dokazuje, že díky skromným investicím lze zachovat hodnoty kulturního dědictví a zavést nové kompatibilní a ohleduplné způsoby jeho využívání. V některých případech může velký příliv financí v relativně krátké době iniciovat scestné pobídky, což vede k nehospodárnému utrácení, významnému zvýšení nákladů (například ve fázi stavby) a ztrátě památkových hodnot. Zcela zásadní je transparentnost podávání zpráv a vedení záznamů.

Hlavní doporučení

- 6 Ochrana kulturního dědictví by se měl při programování na úrovni EU i vnitrostátní úrovni přikládat stejný význam jako jiným prioritním cílům.
- 7 Činnost EU spojená s programováním a financováním kulturního dědictví by měla být založena na podloženém výzkumu a analýze.
- 8 Členské státy by měly zapojovat domácí památkové instituce a správu od samotného počátku programovací/vyjednávací fáze, a dále i ve všech následných etapách.
- 9 Úspěšné programy a projekty na vnitrostátní a regionální úrovni by měly být zpřístupněny, aby EU mohla podporovat sdílení osvědčených postupů členskými státy.
- 10 Priority při výběru projektů, které získají finanční podporu, musí být v souladu s *Evropskými principy kvality pro intervence financované EU s možným vlivem na kulturní dědictví* a se strategiemi ochrany kulturního dědictví a musí být schváleny domácími institucemi památkové péče a příslušnými orgány správy.
- 11 Mělo by se zvažovat financování malých projektů, ale také dvoufázové rozhodování u větších projektů.

Další doporučení

- V případě programů, kde se financují projekty s vlivem na kulturní statky, by se mělo provádět posouzení vlivu na kulturní dědictví (Heritage Impact Assessments – HIA), se zohledněním rozdílu mezi posouzením vlivu a posouzením rizik. V případě programů, které se nezaměřují na zachování kulturního dědictví, mohly by ho však zasáhnout, by se mělo rovněž provést podrobné posouzení vlivu na kulturní dědictví (HIA).
- Informační systémy již poskytují spolehlivé, systematicky uspořádané informace o domácích opatřeních pro kulturní dědictví a jejich slučitelnosti s evropskými právními normami. Tyto systémy by měly

být aktualizovány, aby zahrnovaly také informace o vnitrostátních programovacích dokumentech.

- Role domácích institucí památkové péče při prosazování kvalitních intervencí by měla být uznána na vnitrostátní úrovni i úrovni EU, ruku v ruce s příslušnou finanční podporou. V některých případech by mohly pomoci koordinované víceúrovňové a víceoborové poradní orgány, aby se zamezilo roztržitým a nehospodárným dotačním projektům. Potenciální cestou účasti odborníků je dlouhodobá spolupráce s mezinárodními odbornými organizacemi v tomto odvětví.
- Přístup k financím by měl být otevřen různým typům příjemců, včetně soukromého a dobrovolnického odvětví, přičemž by se měly respektovat limity příslušných druhů intervencí do kulturního dědictví.
- Rozvoji dobrých projektů by prospěl finanční nástroj EU zacílený na počáteční studie proveditelnosti. Poté by v některých případech následovalo financování různých fází vývoje projektu (podrobný návrh, realizace, hodnocení).

3-2 Zadání projektů a nabídková řízení

Provedení náležitého výzkumu a inventarizace před přípravou návrhů intervencí, zadávacích podmínek a nabídkových řízení je nezbytné k dosažení vyšší kvality výsledků. Proto je zcela zásadní, aby příslušné orgány – na různých úrovních procesů – připravily dostatečně podrobné výzvy k předkládání návrhů a dokumenty s pokyny pro uchazeče.

Ponaučení

Příklady dobré praxe úspěšných intervencí do kulturního dědictví v Evropě svědčí o tom, že nejlepší výsledky

z hlediska péče o kulturní dědictví zajistí důkladný výzkum, dodržování pokynů pro péči o kulturní dědictví, plán práce, zapojení kvalifikovaných specialistů, oslovení komunit, investice do prezentace a vzdělávacích programů, náležitá dokumentace a monitoring a řízení celého procesu. Orgány pověřené programovacími fázemi by tedy měly požadovat, aby se cíloví příjemci projektů těmito úspěšnými příklady řídili a využívali příslušné nástroje. Za tímto účelem by programovací orgány měly zajistit kvalitní zadání, jednoznačné podrobné výzvy k předkládání návrhů a technické specifikace nabídkových řízení, což jsou zásadní odborné a administrativní prvky definující návrh intervencí. Je nezbytné, aby tyto dokumenty byly psány srozumitelným jazykem. Jejich forma a obsah tak závisí na mnoha faktorech: specifickém charakteru kulturních statků; povaze projektu a jeho cílech; poskytovaném finančním rámci, aktivitách a službách; domácích právních předpisech a nařízeních včetně těch, které se vztahují na regionální a městský rozvoj a územní plánování.

Výzkum ze strany příjemců projektů k posouzení významu kulturního statku by měl zahrnovat: prozkoumání dokumentačních a obrazových materiálů, podrobnou dokumentaci památky a posouzení stavu z hlediska památkové péče, historické průzkumy založené na přímých a nepřímých zdrojích, hodnocení destruktivních činitelů, zapojení komunit a případně ústně předávanou (orální) historii.

Další problém představuje skutečnost, že se kulturní dědictví často stává nepřímým předmětem výzev k předkládání návrhů v jiných odvětvích, bez účasti odborníků na kulturní dědictví vybavených požadovanými znalostmi a zkušenostmi. V takových případech za jejich zapojení nesou odpovědnost programovací orgány.

Hlavní doporučení

- 12 V zadávacích dokumentech a nabídkových řízeních by se měl podporovat takový přístup, kdy návrhy budou v souladu s *kritérii výběru* zakotvenými v tomto dokumentu o *principech kvality*, a to v zájmu zachování kulturních statků a hodnot s nimi spojených.
- 13 V zadávacích dokumentech a nabídkových řízeních by se mělo požadovat, aby návrhy respektovaly autenticitu hmotných a nehmotných aspektů a zachování kulturního statku.
- 14 V zadávacích dokumentech a nabídkových řízeních by se mělo požadovat, aby se v návrzích jako součást analýzy rizik spolu s opatřeními na jejich zmírnění uváděly přímé a nepřímé vlivy intervencí na kulturní dědictví. Mělo by se v nich dále požadovat, aby se součástí návrhů stal také plán péče a údržby, plán dlouhodobého monitoringu a ekonomický záměr, a to především v případě velkých projektů. Měly by se v nich také vysvětlovat potenciální přínosy pro veřejnost.

Další doporučení

- Ve výzvách spojených s projekty financovanými EU by se mělo zajistit, aby se splnily *principy kvality* vytyčené v mezinárodních chartách a úmluvách o zachovávání, využívání a interpretaci kulturního dědictví³⁶.

36 Viz kapitola 2.2.

3-3 Návrh projektu

Návrh projektu musí odrážet porozumění kulturnímu dědictví, jeho souvislostem a hodnotám. Nové ohleduplné a slučitelné využívání kulturního dědictví by mělo být vždy jednoznačně a výslovně spojeno s jeho tzv. inherentní hodnotou. Toto porozumění také ovlivňuje kvalitu. Ve fázi návrhu projektu by v každém případě mělo být součástí hodnocení *ex ante*. Jsou-li definovány cíle a formulo-

vána odpovídající logika intervence společně s indikátory naplnění, právě v hodnocení *ex ante* se posoudí, zda odůvodnění intervence odpovídá principům kvality a zajišťuje spolehlivý řetězec vlivů mezi definovanými potřebami, strategickými cíli a zamýšlenými výsledky.

Ponaučení

Návrhy musí být založeny na podrobných studiích proveditelnosti, aby se stanovila charakteristika a hodnoty kulturního dědictví, jeho zachovalost, potřeby a příležitosti, rizika a cíle projektu. Je užitečné formulovat koncepci projektu a zajistit pomocí odpovídajících odborných nástrojů, aby jeho cíle, aktivity, výstupy a výsledky byly soudržné. To je zásadní krok návrhu projektu, který se stane podkladem pro sledování a hodnocení.

Nedostatek času a finančních prostředků na přípravu projektu (tj. předběžné studie, analýza, diagnóza, průzkumy, jednání s komunitou a další nezbytná šetření) mají na projekty obvykle negativní vliv. Stanoviska a hodnocení odborníků na kulturní dědictví by měla být začleněna do návrhu v nejranějších fázích, aby se zamezilo nepříznivým vlivům, anebo se tyto vlivy zmírnily. Potřeba poradenství odborníků na péči o kulturní dědictví platí i v průběhu fáze podrobného navrhování a během dozoru nad probíhajícími stavebními pracemi, a to s využitím kvalifikovaných stavebníků a řemeslníků.

Součástí posouzení vlivu na životní prostředí (EIA) a kulturní dědictví (HIA) by měly být vždy preventivní archeologické výzkumy, a to zejména v případech, kdy je pravděpodobné předchozí osídlení nebo využívání. Neplánované archeologické průzkumy i jiné typy diagnostických zásahů v průběhu fáze návrhu a realizace nezřídka způsobují prodlevy. Mohou tak nastat obtíže, které se v rámci napjatého programování a financování ze strukturálních fondů EU složitě řeší. Další

problémy mohou nastat, změní-li se z různých důvodů rozsah analýz během vývoje či realizace projektu.

Silným argumentem, který se často uplatňuje ve prospěch nových investic do kulturního dědictví, je rozvoj cestovního ruchu. Vliv takových intervencí se však bohužel až příliš často měří pouze na základě počtu návštěvníků konkrétní památky bez zohlednění její kapacity. Je dobře známo, že masový cestovní ruch může mít velmi nepříznivý vliv na památky, ale také na mnoho aspektů života místních obyvatel. Je třeba také věnovat pozornost tomu, aby tyto intervence byly skutečně prospěšné pro místní komunity a místní ekonomiku.

Nové, rozšířené nebo dočasné využívání může přispět k tomu, aby stavební dědictví nadále aktivně smysluplně prospívalo společnosti. Jak je zdůrazněno v *Deklaraci z Leeuwardenu o adaptivním opětovném využívání stavebního dědictví z roku 2018*³⁷, cílem intervencí směřujících ke kvalitnímu adaptivnímu opětovnému využívání je pozitivní vliv na udržitelný rozvoj a cirkulární ekonomiku naší společnosti a zároveň zachování a rozvíjení původních kulturních hodnot a materiálové podstaty statku. Prezentace a interpretace kulturní památky by měly být nedílnou součástí každé intervence.

37 Deklarace z Leeuwardenu, Adaptivní opětovné využívání stavebního dědictví: zachovávání a podpora hodnot našeho stavebního dědictví pro budoucí generace, 2018. Dostupná na: https://www.ace-cae.eu/uploads/tx_jidocumentsview/LEEWARDEN_STATEMENT_FINAL_EN-NEW.pdf.

Hlavní doporučení

- 15 V návrzích projektů by mělo být stanoveno, jak jsou aktuální statut, hodnoty a stav kulturního dědictví začleněny do celkové koncepce, s uvedením důvodů všech navrhovaných zásahů. Měla by se zohledňovat identifikace rizik, problémů a příležitostí, jež se ve spojení s projektem a jeho souvislostmi objeví.
- 16 V případě, že je třeba doplnit další prvky nebo nové způsoby využití, měla by se v projektu zajistit rovnováha, harmonie a/nebo kontrolovaný dialog kulturního dědictví a těchto nových prvků, a to s respektem ke stávajícím hodnotám.

- 17 Pokud se uvažuje o nových funkcích, měly by být v souladu s památkou, stejně jako potřebami komunity a zásadou udržitelnosti.
- 18 V rámci projektů a plánování by se měla uznávat potřeba soustavné údržby a zvyšovat schopnost místních komunit pečovat o své kulturní dědictví.
- 19 Projekty financované EU by měly respektovat hodnoty a smlouvy EU. Rekonstrukce mohou být financovány v mimořádných případech, pokud projekt splňuje *kritéria výběru* uvedená v tomto dokumentu o *principech kvality*.

Další doporučení

- Mělo by se vždy provést hodnocení projektů *ex ante*, což je zcela nezbytné pro zajištění kvalitních intervencí do kulturního dědictví.
- Předložené návrhy by měly mít porozumění pro celý proces restaurování a konzervace, (opětovného) využívání, podpory a správy.
- V rámci projektů financovaných EU by se měly, je-li to na místě, propagovat základní hodnoty EU a evropský rozměr kulturního dědictví prostřednictvím promyšleného, prozíravého a kolektivně sdíleného výkladu dědictví.
- Aby bylo zaručeno, že se projekt uskutečnil náležitým způsobem, měli by odborníci na kulturní dědictví vydat osvědčení, že práce proběhly v souladu s osvědčenými metodami.
- Součástí posouzení vlivu na životní prostředí (EIA) a kulturní dědictví (HIA) by měly být preventivní archeologické výzkumy.

3-4 Zadávání zakázek

Projekty zahrnující kulturní dědictví vyžadují formu smlouvy zohledňující potřebné specifické znalosti a dovednosti a možné citlivé aspekty z hlediska kulturního dědictví. Někdy bude s ohledem na nastalé potřeby zapotřebí pružnost, co se týče harmonogramu a rozpočtu.

Ponaučení

Udělování veřejných zakázek EU projektům zahrnujícím kulturní dědictví na základě nejnižší ceny je problematické. Je třeba revidovat příslušné domácí metody zadávání zakázek, aby vedly k podpoře kvalitních intervencí. V 55 % se jako jediné kritérium udělení veřejných zakázek uplatňuje nejnižší cena, což nasvědčuje tomu, že veřejní zadavatelé zřejmě nevěnují dostatečnou pozornost kvalitě, udržitelnosti a inovacím. Záměrem strategie zadávání veřejných zakázek Evropské komise³⁸ je zlepšit postupy nabídkových řízení prostřednictvím spolupráce s veřejnými orgány a dalšími zainteresovanými subjekty. Je nezbytné nadále prosazovat přijetí takové strategie zadávání veřejných zakázek vnitrostátními, regionálními i lokálními orgány, aby tyto zakázky intenzivněji podporovaly kvalitní intervence.

³⁸ Evropská komise, Strategie zadávání veřejných zakázek. Dostupná na: https://single-market-economy.ec.europa.eu/single-market/public-procurement_en.

Vyskytlo se několik problémů narušujících nabídkové řízení. Konzervativní uplatňování směrnice EU o zadávání veřejných zakázek na intervence do kulturních statků často vede k výběru velkých podniků, jež se považují za finančně silné, nicméně nemusí vždy zajišťovat specializovanou práci v nejvyšší kvalitě. Ve fázi zadávání veřejných zakázek jsou důležité poznatky získané od kvalifikovaných řemeslníků. Péče o kulturní dědictví bývá často součástí mnohem většího projektu. Příprava zadávací dokumentace může být natolik komplexní, že velké společnosti disponující prostředky k podání nabídky v praxi vytlačí malé firmy. Projektoví

manažeři často tráví více času hlídáním plnění finančních požadavků než technickým dozorem, což má nepříznivé důsledky. Zadávání veřejných zakázek podle metody „navrhni a postav“ (design and build) vedlo v některých případech k negativním dopadům na kulturní dědictví. Proto by se měly místo nabídkových řízení za nejnižší cenu prosazovat spíše veřejné soutěže o návrh.

Vzhledem k tomu, že součástí intervencí do kulturního dědictví mohou být neznámé prvky, které nelze v počáteční diagnostické fázi předvídat (např. odhalení skrytých architektonických článků, archeologických nálezů, statických závad), může nastat potřeba změn během realizace (úprava pracovního plánu, opatření nebo rozpočtu). Pokud pravidla nabídkových řízení a smluv takové přizpůsobení neumožňují, může to být na úkor kvality celého procesu a jeho výsledků.

Některými z následujících doporučení pro zlepšení pravidel realizace se zabývají především programové orgány (v případě přímého řízení EU, v případě sdíleného řízení EU a členské státy / regiony), zatímco návrhy spojené s nabídkovým řízením cílí přímo na příjemce (města, městské orgány aj.).

Hlavní doporučení

20 Při zadávání práce projektovými příjemci by měla být využita dvouobálková metoda pro oddělení odborné nabídky od finanční, a to s upřednostněním prvně jmenované.

Další doporučení

- Kromě dvouobálkové metody by se u odborných nabídek měla stanovovat minimální hranice pro splnění odborných podmínek. Finanční nabídka by se tak zvažovala pouze v případě dosažení této hranice.
- Po společnostech by se mělo požadovat, aby součástí jejich nabídek byl seznam a životopisy

řemeslníků a restaurátorů, kteří provedou specializovanou práci. Veškeré změny musí předem odsouhlasit příslušné orgány.

- V průběhu procesu zadávání veřejných zakázek je potřeba důkladná koordinace; měl by se ustavit zvláštní podpůrný tým s kvalifikací na kulturní dědictví.
- Vyšší kvalita na vnitrostátní, regionální a místní úrovni by měla jít ruku v ruce se zavedením principů kvality. Mezioborové týmy sestávající z odborníků na kulturní dědictví by měly prošetřovat vliv navrhovaných intervencí, které mají být financovány EU, na kulturní dědictví, s využitím nástrojů hodnocení vlivů na životní prostředí (EIA) a hodnocení vlivů na kulturní dědictví (HIA).

3-5 Realizace

Úspěšná realizace vyžaduje komplexní porozumění kulturnímu statku, profesionální plánování a management a dobrou spolupráci zainteresovaných subjektů.

Ponaučení

Realizace projektu je vyvrcholením studií proveditelnosti a procesů výběrových řízení a zadávání veřejných zakázek. V průběhu realizace projektu je třeba věnovat plnou pozornost zajištění soudržnosti, autenticity a využívání odpovídajících materiálů, metod a technologií, které by měly být vždy v souladu s těmi stávajícími a respektovat dříve připomenuté zásady³⁹. Předčasné či neobhájené činnosti představují největší ohrožení kvality realizace projektu. Opatření ke snížení nákladů, v důsledku kterých se zmírňují požadavky na kvalitu (výběr materiálu, zkušenosti pracovníků, časové lhůty aj.), mohou být také problematická. Je naprosto zásadní, aby dodavatelé chápali citlivé aspekty příslušného kulturního statku.

³⁹ Viz zde Souhrn etických a odborných pokynů ICOMOS na téma kvality, s. 25.

Některé postupy, obvykle stanovené na základě domácích právních předpisů, vyžadují zastavení stavebních prací v případě nečekaných objevů nebo událostí, kdy je potřeba další výzkum nebo nová řešení návrhu. Jelikož to bývá v rozporu s přísným harmonogramem a náklady, hrozí riziko nedostatečného hlášení či podhodnocování takových objevů.

V některých případech mohou technická omezení nebo povinné uplatňování standardů CEN bránit používání tradičních materiálů a technologií, poskytovaných nejčastěji místními řemeslníky. Například používání a technické vlastnosti přírodního stavebního kamene reguluje CEN. Pokud není k dispozici certifikovaný dodavatel místního kamene, nelze kámen použít v rámci projektů financovaných EU, což vede k použití nekompatibilních materiálů. Tím se může snížit pozitivní vliv projektů na místní ekonomickou a sociální situaci. Může to rovněž negativně ovlivnit kvalitu restaurátorských a konzervátorských prací.

Hlavní doporučení

21 Fáze realizace by se měla řídit *principy kvality*.

22 Měly by se jasně definovat a odsouhlasit plán realizace a struktura řízení projektu, čímž se umožní úprava příslušných kroků a efektivní používání zdrojů. Měly by se uplatňovat slučitelné materiály a prověřené techniky s podporou vědeckých dat a ověřených zkušeností. Součástí by měla být také rezerva na nepředvídané další potřeby (např. výzkum, testování materiálů).

23 Mezi všemi stranami, které se projektu účastní, by se měly zavést konkrétní komunikační kanály. Pro tento účel je možné jmenovat zvláštního zástupce pro památkový dohled.

24 Proces realizace by měl být plně dokumentován a archivován a měl by být k dispozici pro budoucí použití.

Další doporučení

- Práce spojené s péčí o kulturní dědictví a jeho obnovou by měli vždy vykonávat kompetentní odborníci.
- Vzhledem k tomu, že prezentace, interpretace a přístupnost kulturního statku podporují porozumění a zhodnocení, je ve všech fázích procesu nezbytné zapojit zainteresované subjekty a koncové uživatele.

3-6 Monitoring a hodnocení

Sledování a hodnocení výstupů a výsledků projektu je vždy zásadní pro dosažení a zlepšení kvality.

Ponaučení

U projektů s potenciálním vlivem na kulturní dědictví prospěje posouzení kvality intervencí, když se v průběhu monitorování a hodnocení prozkoumají tyto vlivy z kulturního, ale i hospodářského, sociálního, technického a environmentálního hlediska.

Projekty spojené s kulturním dědictvím by se také měly vyhodnocovat z hlediska podílu na cirkulární ekonomice a modelu cirkulárního územního rozvoje.

Zkušenosti ukazují, že návrh monitoringu a hodnocení musí být v souladu s cíli a pravidly konkrétního programu financovaného EU a měl by být koordinován na úrovni EU, vnitrostátní i regionální úrovni, aby se dosáhlo srovnatelných výsledků. V rámci hodnocení by se mělo posoudit, zda se při realizaci projektu plní strategické cíle a cíle projektu, zda se provádějí všechny plánované aktivity, zmírňují rizika a zda je prospěšný pro komunity. Co se týče činnosti financované EU, musí jít při sledování a hodnocení intervencí

do kulturního dědictví finanční aspekty a míra realizace ruku v ruce s kvalitou příslušné intervence. V průběhu fáze programování, návrhu a výběrových řízení na úrovni EU musí být monitorování a hodnocení začleněno do celkového projektového balíčku. Monitoring intervencí z hlediska kvality ještě zdaleka nepatří ke standardní praxi. Budování kapacit pro monitoring a hodnocení je nezbytné na všech úrovních managementu. Kvalitu, soudržnost a kontinuitu celého procesu mohou zaručit nezávislí hodnotitelé kulturního dědictví. Průběžné přezkumy zajistí přesměrování projektů podle potřeby. V případech, kdy monitoring a hodnocení odhalí výrazné nedostatky kvality, by se měli projektoví manažeři zodpovídat členským státům. Kvalitu zvýší též vhodně načasované odborné poradenství a posouzení v průběhu celého životního cyklu projektu. Pomohlo by také vypracování uživatelsky přívětivých kontrolních seznamů (checklists) pro monitoring a hodnocení.

Hlavní doporučení

- 25** Na konci projektu by se mělo provést nezávislé hodnocení s odborníky na kulturní dědictví a jeho součástí by mělo být přezkoumání kulturních, technických, sociálních, ekonomických a ekologických výsledků a vlivů na místní komunity. U malých, nízkorozpočtových projektů by se měl zvážit méně náročný způsob hodnocení. V případě nesplnění *principů kvality* by se měla podniknout nápravná opatření.
- 26** V pravidelných intervalech by měl probíhat monitoring. Po dokončení projektu by se mělo s přiměřeným odstupem provést hodnocení zohledňující dlouhodobé udržitelné řízení a údržbu.
- 27** V příslušných fázích procesu by se měly vyhradit odpovídající prostředky na nezávislé hodnocení specificky kompetentními odborníky na kulturní dědictví.

4 Posilování faktorů kvality

V předchozích částech tohoto dokumentu jsou zdůrazněny oblasti, ve kterých je třeba v různých fázích životního cyklu investice podniknout změny. V této části se vytyčují „horizontální faktory“, které mohou mít vliv na kvalitu: řízení, posouzení rizik, výzkum, vzdělávání a školení. Představuje se zde také návrh zvláštního ocenění projektů financovaných EU v oblasti kulturního dědictví.

4-1 Řízení

Řádné řízení přispívá k dobrému managementu, dobrému výkonu, dobrému zapojení zainteresovaných subjektů a k dobrým výsledkům. Řízení se týká vývoje vhodných struktur, politik, strategií a procesů k zajištění úspěšných výsledků. Řádné řízení přesahuje spravedlivé transparentní procesy, jasně vytyčující odpovědnost. Jde také o myšlenkový postoj, bezúhonné chování a obezřetnost vůči střetu zájmů.

Základem projektu je zapojení zúčastněných stran a efektivní rámec spolupráce a součinnosti. Ústředními cíli jsou udržitelnost a závazek předávat kulturní dědictví budoucím generacím. Je důležité zajistit plnění standardů, přítomnost dostatečných kompetencí a kapacity k zaručení kvality a vyhovující strukturu projektového managementu. K zajištění úspěšných výsledků přispěje průběžný monitoring projektu. Základním kamenem řádného řízení je odpovědnost, stejně jako zdravý finanční management.

Nevládní organizace (NNO/NGOs) mají významnou úlohu v podpoře a provádění památkové obnovy.

Přesto se stále častěji setkávají s potížemi při podnikání efektivních kroků v této oblasti. Proto je důležité navrhnout v rámci finančních programů EU zvláštní podpůrné mechanismy pro nevládní organizace, aby se zlepšila kvalita památkové péče.

Ponaučení

V posledním desetiletí se dostávají do popředí témata řízení. Vlády – a občanská společnost – si zřetelněji uvědomují, že záleží na tom, jak veřejné instituce řídí veřejné záležitosti a spravují veřejné prostředky. Rozhodovací procesy a provádění takových rozhodnutí jsou tudíž tématem nejen pro EU a vlády, ale také pro evropské občany.

Tolerance zneužívání a plýtvání zdroji v odvětví kulturního dědictví není přijatelná. Je nutné zastavit či revidovat projekty v oblasti kulturního dědictví, u nichž se ukáže, že poškozují příslušné statky.

Hlavní doporučení

- 28** V souvislosti s iniciativami v oblasti kulturního dědictví financovanými z EU by se měla povzbuzovat občanská společnost a zapojení komunit.
- 29** Nařízení o fondech by měla podporovat financování projektů spjatých s kulturním dědictvím, přičemž je třeba zohlednit jejich specifika.

Další doporučení

- EU a členské státy by měly přispívat k zajištění jasných a transparentních regulačních rámců, ve kterých budou probíhat intervence do kulturního dědictví.

4-2 Posuzování a zmírňování rizik

Posuzování rizik je z hlediska dosažení kvalitního projektu zásadní složkou. Pro zajištění kvality je zcela zásadní propojit porozumění rizikům se strategiemi jejich zmírňování. Obvyklé okruhy rizik představují mimo jiné změna klimatu, řízení, nedostatek provozních kapacit nebo pracovníků, překročení limitů projektu nebo problémy s peněžním tokem, či dokonce podvody. Dosažení společného porozumění v managementu rizik na straně různých zainteresovaných subjektů je ovšem náročné, protože každý zúčastněný subjekt může pocítovat rozdílná potenciální ohrožení a přisuzovat různou pravděpodobnost a závažnost každému z nich.

Ponaučení

Klíčové zjištění ze stávající literatury o řízení rizik představuje nezbytnost čerpání ze specializovaných vědomostí a odborných znalostí z celé řady oborů. Oslovení odborníků na kulturní dědictví – vedle expertů na hospodářská, finanční a environmentální témata – je hlavním významným faktorem řízení kvality na základě posuzování a zmírňování rizik. V některých případech předešlých programů EU byla úloha domácích institucí památkové péče zjevně marginalizována (například při výběru projektů na vnitrostátní úrovni). S otázkou lidských zdrojů souvisí také význam zavedení podpůrných nástrojů (např. IT systémů, databází, nástrojů a pokynů) na úrovni EU i vnitrostátní úrovni.

Riziko spojené s kvalitou nebo vlivem samotné intervence je dílčí složkou z celkového rozsahu rizik. Je důležité chápat, že kvalita závisí na stanovených a splněných podmínkách v každém kroku životního cyklu projektu. Pokud se například sleduje primárně podpora vysoké míry výdajů nebo jen potřeba „správně dodržovat admini-

strativní postupy“, může nastat ohrožení samotného kulturního dědictví. Dále je významné, aby posouzení rizik z hlediska kulturního dědictví – a odpovídající procesy k jejich zmírnění – zahrnovalo všechny fáze životního cyklu projektů a samotných programů finanční podpory. Strategie řízení rizik by se neměly vztahovat jen k riziku při dosahování zamýšlených výsledků, ale také k riziku neúmyslného dopadu příslušné akce. Součástí procesu řízení rizik by tudíž mělo být rovněž posouzení kvality intervencí, které mohou mít nepřímý vliv na kulturní dědictví.

Cíle spojené s kvalitou a strategií řízení rizik lze prověřit v dlouhodobém horizontu. Závěry Rady o řízení rizik v oblasti kulturního dědictví přijaté za chorvatského předsednictví EU podporují uvedená stanoviska⁴⁰.

Hlavní doporučení

30 Evropská komise a členské státy by měly prozkoumat a navrhnout nástroje řízení rizik projektů spojených s kulturním dědictvím a projektů, které mají na kulturní dědictví vliv, neboť komplexní posouzení rizik je pro úspěch projektů v oblasti kulturního dědictví zcela zásadní.

Další doporučení

- Taková politika řízení rizik v oblasti kulturního dědictví by se měla uplatňovat v rámci všech programů EU, přičemž by se měly zohledňovat jejich specifické prvky.
- Je zcela zásadní stavět na kompetencích a odborných znalostech členských států, co se týče otázky rizik v péči o jejich kulturní dědictví, a brát přitom v potaz reálnou situaci, v níž intervence probíhají.

40 Závěry Rady o řízení rizik v oblasti kulturního dědictví přijaté 25. května 2020. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/media/441116/st08208-en20.pdf>.

4-3 Výzkum

Výzkum na poli kulturního dědictví usiluje o šíření a předávání vědomostí a praktických řešení odborníkům na památkovou péči, ale také o porozumění a podporu ze strany politiků, správy a občanů. V současné době probíhá v Evropě i po celém světě rozsáhlý multidisCIPLINÁRNÍ výzkum v oblasti kulturního dědictví, péče a správy – od metod péče přes participativní řízení, ekonomické modelování až po udržitelnost lokalit s kulturním dědictvím.

41 Iniciativa společného programování (Joint Programming Initiative, JPI) je rámec EU umožňující koordinovanou činnost členských států a přidružených zemí v rámci veřejných výzkumných programů, aby se pokryly problémy, které nelze řešit výhradně na vnitrostátní úrovni. Dostupná na: <https://www.heritageresearch-hub.eu/homepage/joint-programming-initiative-on-cultural-heritage-homepage/>.

42 Informace z Platformy inovátorů v kulturním dědictví, dostupné na <http://www.innovatorsinculturalheritage.eu/>.

43 Informace o Pracovní skupině pro cirkulární podnikání a modely financování adaptivního (opětovného) využívání kulturního dědictví ve městech (CLIC), dostupné na: <https://www.clicproject.eu/taskforce/>.

44 SoPHIA, projekt vybraný v podobě koordinované a podpůrné činnosti Horizont 2020, byl zahájen v lednu 2020. Další informace dostupné na: <https://europeanmuseumacademy.eu/tag/sophia/>.

Tuto výzkumnou aktivitu umožňuje nasměrování veřejných prostředků do kulturního dědictví napříč Evropou. Oblasti výzkumu spojeného s kulturním dědictvím, které jsou předmětem rámcových programů Evropské komise, jako je Horizont 2020 a navazující program Horizont Europe, nebo *Iniciativy společného programování v oblasti kulturního dědictví a globální změny*⁴¹ přitom vedou ke spojenému badatelskému úsilí.

V průběhu Evropského roku kulturního dědictví, v listopadu 2018, Evropská komise spustila online platformu pro inovátory v kulturním dědictví⁴² a Pracovní skupinu pro cirkulární podnikání a modely financování adaptivního (opětovného) využívání kulturního dědictví ve městech a regionech⁴³. Rovněž byla zveřejněna výzva k předkládání návrhů podpory vytvoření platformy sdružující vědce, odborníky, zainteresované subjekty a politiky, jež by mapovala problémy, postupy a nedostatky při posuzování vlivu a kvality intervencí v evropském historickém prostředí a v místech s kulturním dědictvím⁴⁴.

Ponaučení

Dnes výzkum na poli kulturního dědictví svým záběrem překračuje metody a nástroje památkové péče a restaurování. Zahrnuje také management, posuzování rizik a potenciální vlivy intervencí na život, identitu a blaho

komunit. Spolupráce na výzkumu se všeobecně považuje za účinný způsob reakce na vznikající problémy. Výsledky výzkumu lze využívat efektivněji při programování a plánování finanční podpory EU s potenciálním vlivem na intervence do kulturního dědictví.

Základní význam má výzkum, o který by se mělo opírat zadání programů a výzvy na vnitrostátní či meziregionální úrovni; mohl by být financován v rámci iniciativ EU. Vývoj koncepčního základu programů a projektů vyžaduje vyhotovení předběžných studií, aby se docílilo velmi kvalitních projektových žádostí. Proto je třeba napláňovat finanční prostředky a odpovídající čas. Vzhledem k tomu, že se výše oceňuje spojení kulturního dědictví s různými aspekty moderního života – otázky dobrých životních podmínek, městské a venkovské politiky, ochrany životního prostředí, čisté energie, řízení, cirkulární ekonomiky aj. – je na místě podporovat integrovaný přístup k výzkumu na poli kulturního dědictví v Evropě. Prohloubit je třeba výzkum hospodářské a sociální hodnoty dědictví.

Hlavní doporučení

- 31** Měla by se zvýšit míra odborné, administrativní a finanční podpory integrované výzkumné politiky a programování ve vztahu ke kulturnímu dědictví v Evropě. Díky tomu by se lépe vymezil evropský rozměr kulturního dědictví. Měl by se provést výzkum ohledně financování intervencí do kulturního dědictví a jeho vlivu na kvalitu. Budování synergií s jinými programy finanční podpory EU by mohlo mít značný sociální a ekonomický přínos.
- 32** Měla by se vyhradit finanční podpora pro výzkum na makroúrovni (trendy, vliv) a mikroúrovni (případové studie a srovnání osvědčených postupů) k podpoře programovacího procesu na úrovni EU, vnitrostátní a regionální úrovni a k zajištění potřebných podkladů před zahájením jakéhokoli projektu.

- 33** Měly by se připravit programy mezioborového výzkumu a mělo by se zlepšit předávání znalostí z oborů společenských a humanitních věd, aby se do projektů zahrnul výzkum participativního plánování, integrované správy kulturního dědictví a vývoj inteligentních technologií. V rámci výzkumných programů EU by se mělo požadovat, aby odborníci na kulturní dědictví měli přístup k výsledkům výzkumu spjatého s kulturním dědictvím, zejména prostřednictvím používání úložišť s otevřeným přístupem, jako je Open Archive ICOMOS.
- 34** Evropský výzkum na poli ochrany kulturního dědictví by měl zahrnovat náležité finanční nástroje i pro malé projekty.
- 35** Výsledky tohoto dokumentu o *principech kvality* by měla využívat SoPHIA, sociální platforma Rámcového programu Horizont 2020 pro posuzování vlivu a kvality intervencí v evropském historickém prostředí a kulturním dědictví.

Další doporučení

- Výzkum intervencí do kulturního dědictví by měl být citlivý vůči specifickému kontextu a měl by zohledňovat změny týkající se společnosti, technologií, životního prostředí a hospodářství.
- Soupisy, kromě toho, že evidují kulturní statky, poskytují také údaje o intervencích a jejich vlivu na kulturní dědictví. Proto by EU měla podporovat vytváření a/nebo průběžný rozvoj celostátních a lokálních seznamů v této sféře.

4-4 Vzdělávání a školení

Vzdělávání a školení mají klíčovou úlohu při plnění mnohostranných požadavků na péči o kulturní dědictví a jeho správu. Kvalita vzdělávacích a školicích programů (stejně jako příležitosti celoživotního vzdělávání) má přímý vliv na dosažení výsledků kvality kulturních intervencí financovaných EU. Je třeba obnovovat nabídku vzdělávání a školení, aby odborníci, řemeslníci a administrativní a vedoucí pracovníci získali nástroje k zajištění nejvyššího standardu intervencí. Podobně se v tomto odvětví musí lépe identifikovat příslušné cílové skupiny a specifické nedostatky stávajícího systému vzdělávání a školení v celé Evropě. V rámci Pracovního plánu pro kulturu 2015–2018 zkoumala mezinárodní skupina odborníků kompetence, školení a transfer vědomostí pracovníkům v oblasti památkové péče v Evropě⁴⁵. Jejich doporučení jsou dílčími výstupy Evropského roku kulturního dědictví a jsou nyní dostupné⁴⁶.

Hlavní doporučení

- 36** Vzdělávací a školicí kurzy, iniciativy a programy v odvětví kulturního dědictví by měly být v souladu s příslušnými mezinárodními standardy a pokyny na tomto poli a měly by se pravidelně aktualizovat jejich osnovy, aby držely krok s technickým vývojem a inovacemi.
- 37** V rámci projektů financovaných EU v oblasti kulturního dědictví by se měla v projektové dokumentaci a výběrovém řízení pokud možno zavést ustanovení o školení nebo programech zvyšování kvalifikace v oblasti památkové péče.
- 38** Vhodný by byl také pravidelně aktualizovaný informační systém zahrnující nejvýznamnější evropské vzdělávací a školicí instituce a organizace a jejich kurzy, iniciativy a programy v odvětví kulturního dědictví.
- 39** Instituce a iniciativy zajišťující vzdělávání a/nebo školení osob působících v oblasti památkové péče

45 Závěry Rady a zástupců vlád členských států zasedajících v Radě o Pracovním plánu pro kulturu (2015–2018) (2014/C 463/02). Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223\(02\)&from=DE](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223(02)&from=DE).

46 Podpora spolupráce v Evropské unii na kompetencích, vzdělávání a předávání vědomostí v památkářských profesích, Lucemburk, Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. ISBN 978-92-79-98981-0. Dostupné na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e38e8bb3-867b-11e9-9f05-01aa75ed71a1>.

(jako jsou urbanisté, projektanti, architekti, krajinářští či zahradní architekti, návrháři interiéru, řemeslníci) by měly mít ve svých osnovách zakotvenu památkovou péči na předním místě. Porozumění kulturnímu dědictví by mělo být součástí všech vzdělávacích programů na každé úrovni.

Další doporučení

- Vzdělávací a školicí instituce, které mají schopnost přispět k intervencím do kulturního dědictví, by se měly povzbuzovat k rozvíjení vzájemných vztahů a sítí.
- Kvalitní vzdělávání v památkové péči zahrnuje krátkodobé i dlouhodobé školicí kurzy, které se opírají o praxi. Budoucí architekti v oblasti památkové péče, restaurátoři a další odborníci by měli mít možnosti školení a učit se v následujících oblastech: kompetence v průzkumu, způsoby intervencí a valorizace, analýza a příprava památkové obnovy.

4-5 Oceňování kvality

Dosažení kvality vyžaduje čas, oddanost, úsilí a odhodlání. Není to přímočará záležitost. Rozšiřování povědomí o problémech, ke kterým dochází při snahách o kvalitu v péči o kulturní statky a jejich správě, stejně jako oceňování úspěšných výsledků dosažených subjekty usilujícími o kvalitu, je faktorem, který může přispět k vytvoření pozitivního prostředí. Dobrý příklad představuje *Cena Evropské unie za evropské dědictví / Cena Europa Nostra*, iniciativa financovaná EU, jež od založení v roce 2002 upozornila na některé z nejlepších výsledků v péči o evropské kulturní dědictví a šíření povědomí o nich. Nezávislé odborné poroty koordinované pod záštitou ceny Europa Nostra vybraly 618 vítězných projektů z 34 zemí. Vzorovým aktivitám na poli kulturního dědictví z celé Evropy se udělují ceny

v pěti hlavních kategoriích: obnova; výzkum; vzdělávání; zapojení občanů a inspirativní osobnosti*. Dobrá praxe adaptivního a ohleduplného (opětovného) využití památkově chráněných budov se odměňuje Cenou Evropské unie za současnou architekturu – Cenou Miese van der Rohe, kterou uděluje nadace Fundació Mies van der Rohe jednou za dva roky jako ocenění kvalitní architektury v Evropě.

Například v roce 2017 tuto cenu obdržela obnova poválečného bydlení u Amsterdamu (DeFlat Kleiburg).

Na základě zmíněných dvou cen Evropská komise nyní zkoumá možnost vytvořit společnou cenu za kulturní dědictví / současnou architekturu k odměňování nejlepších adaptivních projektů opětovného využití nemovitých kulturních památek a míst.

V rámci těchto cen se doposud nekladl zvláštní důraz na projekty financované EU.

Hlavní doporučení

40 Evropská komise by měla zvážit možnosti vytvoření zvláštního evropského ocenění kvality intervencí do kulturního dědictví financovaných EU, v součinnosti se stávajícími programy a cenami.

*Pozn. překl.: Aktualizováno podle stavu v roce 2023, viz <https://culture.ec.europa.eu/cs/cultural-heritage/initiatives-and-success-stories/european-heritage-awards>.

KRITÉRIA VÝBĚRU PROJEKTŮ S MOŽNÝM VLIVEM NA KULTURNÍ DĚDICTVÍ

Naše nepřetržitě se proměňující prostředí zahrnuje mnoho prvků kulturního dědictví. Protože je kulturní dědictví společné dobro, které není obnovitelné ani nahraditelné, měli bychom si těchto prvků vážit. Aby naše generace dokázala „splatit, co jsme si vypůjčili“, bylo vypracováno následujících sedm principů kvality a kritérií výběru intervencí do kulturního dědictví:

1 OPÍRAT SE O ZNALOSTI	Nejprve provést průzkum a inventarizaci
2 VEŘEJNÝ PROSPĚCH	Mít na paměti odpovědnost vůči společnosti
3 KOMPATIBILITA	Zachovávat „ducha místa“
4 PŘÍMĚŘENOST	Dělat, co je nezbytné, a zároveň dělat co nejméně
5 UVÁŽLIVOST	Využívat dovednosti a zkušenosti
6 UDRŽITELNOST	Odolné řešení
7 ŘÁDNÉ ŘÍZENÍ	Proces spolurozhoduje o úspěchu

Tento hodnoticí nástroj sestává z klíčových otázek, které by si měly rozhodující subjekty položit při posuzování kvality navrhovaných projektů, jež mohou mít vliv na kulturní dědictví, a toho, zda jsou příslušné projekty vhodné pro financování EU nebo jinou finanční podporu.

Existují různé typy projektů: malé a velké, veřejné a soukromé, nákladné a nízkonákladové, s přímým či nepřímým vlivem na kulturní dědictví. *Principy kvality* hodnoticího nástroje se týkají kulturního dědictví a procesů s ním spojených. Měly by je posoudit rozhodovací subjekty odpovědné za kulturní dědictví, za celý projekt a finanční prostředky. Tento nástroj může být užitečný také pro občanskou společnost, místní komunitu a ochránce dědictví.

1 OPÍRAT SE O ZNALOSTI

Nejprve provést průzkum a inventarizaci

- Je kulturní dědictví ohroženo nebo potřebuje naléhavý restaurátorský zásah?
- Byl kulturní statek se svým kontextem před formulováním projektové dokumentace a návrhem projektu předmětem průzkumu a dokumentace?
- Byly identifikovány všechny důležité prvky a rysy kulturního dědictví? Jsou jejich historie, současný fyzický stav a hodnoty známy a pochopeny? Pokud ne, plánují se nějaké kroky k jejich bližší identifikaci?
- Bylo provedeno posouzení vlivu záměru na kulturní dědictví (HIA)? Jestliže ano, realizovali je nezávislí odborníci se znalostmi v oblasti kulturního dědictví? V případech, kdy se nabízí více možností intervence, byly všechny z nich zahrnuty do posouzení vlivu na kulturní dědictví?

2 VEŘEJNÝ PROSPĚCH

Mějte na paměti odpovědnost vůči budoucím generacím

- Uznává se v projektu kulturní dědictví výslovně jako společné dobro a odpovědnost?
- Je projekt plně v souladu s příslušnými právními předpisy a nařízeními v oblasti kulturního dědictví? Nebo jeho schválení vyžaduje nějaké výjimky?
- Je projekt nezbytný pro zachování historického prostředí a jeho kulturního dědictví pro budoucí generace? Pokud projekty reagují především na aktuálně deklarované potřeby, jež se mohou v průběhu času proměnit, a učinit tak příslušné intervence zbytečnými, jsou dotyčné intervence reverzibilní?
- Přiznávají se jasně veškeré motivace a specifické zájmy spojené s příslušným projektem?
- Budou mít po navrhované intervenci následující generace nadále přístup k veškerému bohatství historického prostředí a jeho kulturnímu dědictví,

anebo o některé prvky přijdou? Pokud k tomu dojde, ospravedlňuje takovou ztrátu veřejný prospěch? Jak ji budou budoucí generace vnímat a posuzovat?

3 KOMPATIBILITA

Zachovávat ducha místa

- Bude zamýšlený způsob využívání respektovat charakteristiky, architektonickou kompozici a relevantní prvky kulturního dědictví?
- Bere se v rámci projektu ohled na historické prostředí a jeho kulturní dědictví, pokud jde o rozměry, proporce, prostory, charakteristické znaky a materiály i (dřívější) využívání?
- Reaguje projekt na lidskou potřebu kognitivní a fyzické přístupnosti?
- Respektuje projekt vnitrostátní a mezinárodní normy a zásady spojené s kulturním dědictvím?
- Bude zachována autenticita kulturního dědictví/krajiny?

4 PŘIMĚŘENOST

Dělat, co je nezbytné, a zároveň dělat co nejméně

- Je navržený projekt obezřetný, zejména v případě nevratných zásahů nebo nedostatečných či momentálně nedostupných znalostí?
- Klade projekt důraz na opravu a restaurování spíše než na zásadní proměnu (tj. práci zahrnující náhradu autentického materiálu)? „Přehání“ se v rámci projektu nebo se „příliš utrácí“?
- Zachovává se autenticita, zejména tehdy, když projekt zahrnuje nový soudobý design kvůli (novému) využití?
- Panuje mezi kulturním dědictvím a novými prvky rovnováha, harmonie a/nebo kontrolovaný dialog?

5 UVÁŽLIVOST

Využívat dovednosti a zkušenosti

- Využívají se v rámci projektu poznatky ze všech souvisejících oborů? Je projekt výsledkem kolektivní, mezioborové reflexe?
- Prokazuje se v návrhu projektu porozumění kulturnímu dědictví, tvůrčí přístup k hledání vyvážených řešení, znalosti materiálů a zaměření na detail?
- Jsou navrhované technické intervence dostatečně prověřené? Lze je označit za nejmodernější? Zamezuje se technickým postupům s vysokým stupněm rizika/nejistoty?
- Je projekt účelný a šitý na míru konkrétní kulturní památce?
- Odráží projekt domácí, regionální a místní tradice, standardy a specifické rysy?
- Jsou malé a střední restaurátorské a stavební podniky způsobilé pro realizaci projektu?

6 UDRŽITELNOST

Odolné řešení

- Jaký bude mít projekt vliv na životní prostředí?
- Bylo provedeno nezávislé posouzení vlivu záměru na životní prostředí (EIA)? Jsou v projektu zohledněny jeho závěry?
- Proběhly konzultace s místními občany a ochránci dědictví? Byli zapojeni do projektu a jeho vývoje? Byly zohledněny jejich připomínky?
- Započítala se do projektu budoucí údržba? Existuje strategie údržby (po realizaci projektu)?
- Existuje dlouhodobá strategie správy kulturního dědictví v období po realizaci projektu, obzvláště v případě, kdy se navrhuje nové využití?

7 ŘÁDNÉ ŘÍZENÍ

Proces spolurozhoduje o úspěchu

- Je jednoznačně stanoveno, kteří odborníci, místní a státní orgány se mají zapojit do jednotlivých kroků procesu?
- Je nedílnou součástí projektu posouzení a zmírnění rizik a počítá se přitom se zapojením expertů na kulturní dědictví?
- Bude při realizaci projektu a po ní k dispozici monitorovací systém?
- Jsou součástí projektu náležitá ustanovení pro nepředvídané události a flexibilitu v případě nečekaných situací nebo objevů?
- Zahrnuje projekt vzdělávání v péči o kulturní dědictví a managementu, propagaci a sdílení znalostí?
- Je projekt součástí integrované strategie udržitelného rozvoje?

Odkazy

Platnost všech hypertextových odkazů byla ověřena 22. 4. 2024.

Aktuální dokumenty EU týkající se kulturního dědictví

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1295/2013 ze dne 11. prosince 2013, kterým se zavádí program Kreativní Evropa (2014–2020) a zrušují rozhodnutí č. 1718/2006/ES, č. 1855/2006/ES a č. 1041/2009/ES, Úř. věst. L 347, 20.12.2013, s. 221. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013R1295&from=CS>.
- Závěry Rady ze dne 21. května 2014 o kulturním dědictví jako strategickém zdroji pro udržitelný rozvoj Evropy (2014/C 183/08), Úř. věst. C 183, 14.6.2014, s. 36. Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XG0614\(08\)&from=CS](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XG0614(08)&from=CS).
- Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů, Na cestě k integrovanému přístupu ke kulturnímu dědictví pro Evropu, COM (2014)477 final, 22.7.2014. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014DC0477&from=cs>.
- Generální ředitelství pro vzdělávání, mládež, sport a kulturu (Evropská komise), Mapping of Cultural Heritage actions in European Union policies, programmes and activities (Mapování opatření v oblasti kulturního dědictví v rámci politik, programů a aktivit Evropské unie), August 2017. Dostupné na: https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/reports/2014-heritage-mapping_en.pdf.
- Závěry Rady o participativní správě kulturního dědictví [ze dne 25. listopadu 2014], Úř. věst. C 463, 23.12.2014, s. 1. Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223\(01\)&from=CS](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014XG1223(01)&from=CS).
- Závěry Rady a zástupců vlád členských států zasedajících v Radě o pracovním plánu pro kulturu (2015–2018), Úř. věst. C 463, 23.12.2014, s. 4. Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XG1223\(02\)&from=CS](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52014XG1223(02)&from=CS).
- Lotyšské předsednictví v Radě EU, Konečný společný postoj mezinárodní konference Dědictví, soudobá architektura a design v interakci – Riga, 12. a 13. března 2015. Dostupný na: https://www.nkmp.gov.lv/sites/nkmp/files/data_content/heritage_conference_joint_statement_13032015_final1.pdf.
- Stanovisko Evropského výboru regionů ze dne 16. dubna 2015 – Na cestě k integrovanému přístupu ke kulturnímu dědictví pro Evropu, Úř. věst. C 195, 12.6.2015, s. 22. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52014IR5515&from=CS>.

- Směrem k integrovanému přístupu ke kulturnímu dědictví pro Evropu. Usnesení Evropského parlamentu ze dne 8. září 2015 na cestě k integrovanému přístupu ke kulturnímu dědictví pro Evropu, (2014/2149(INI)), P8-TA(2015)0293, Úř. věst. C 316, 22.9.2017, s. 88. Dostupná na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/%20HTML/?uri=CELEX:52015IP0293&from=CS>.
- Rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2017/864 ze dne 17. května 2017 o Evropském roku kulturního dědictví (2018), Úř. věst. L 131, 20.5.2017, s. 1. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017D0864&from=CS>.
- Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů, Posilování evropské identity prostřednictvím vzdělávání a kultury – Příspěvek Evropské komise k setkání vrcholných představitelů 17. listopadu 2017 v Göteborgu, COM(2017) 673 final, 14.11.2017. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52017DC0673&from=CS>.
- Generální ředitelství pro komunikaci (Evropská komise), zvláštní průzkum Eurobarometr 466 o evropských občanech a kulturním dědictví, 2017. Dostupný na: http://data.europa.eu/euodp/en/data/dataset/S2150_88_1_466_ENG.
- Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů, Nová evropská agenda pro kulturu, COM(2018)267 final, 22.5.2018. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018DC0267&from=CS>.
- Generální ředitelství pro vzdělávání, mládež, sport a kulturu (Evropská komise), Participatory governance of cultural heritage: Report of the OMC (Open Method of Coordination) working group of Member States' experts (Participativní řízení kulturního dědictví: zpráva pracovní skupiny odborníků z členských států OMC (otevřená metoda koordinace)), Lucemburk, Úřad pro publikace Evropské unie, 2018. ISBN 978-92-79-98981-0. Dostupné na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b8837a15-437c-11e8-a9f4-01aa75ed71a1/language-en>.
- Závěry Rady o potřebě prosazovat otázku kulturního dědictví napříč politikami EU, Úř. věst. C 196, 8.6.2018, s. 20. Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/%20CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG0608\(02\)&rid=3](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/%20CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XG0608(02)&rid=3).
- Evropský hospodářský a sociální výbor, Příspěvek venkovských oblastí k Evropskému roku kulturního dědictví 2018 zajišťující udržitelnost a soudržnost městských a venkovských oblastí (stanovisko z vlastní iniciativy), NAT/738-EESC-2018-01641, 19.9.2018. Dostupné na: <https://www.eesc.europa.eu/cs/our-work/opinions-information-reports/opinions/contribution-europes-rural-areas-2018-year-cultural-heritage-ensuring-sustainability-and-urbanrural-cohesion-own>.
- Závěry Rady o pracovním plánu pro kulturu (2019–2022), Úř. věst. C 460, 21.12.2018, s. 12. Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/%20HTML/?uri=CELEX:52018XG1221\(01\)&from=CS](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/%20HTML/?uri=CELEX:52018XG1221(01)&from=CS).
- Generální ředitelství pro vzdělávání, mládež, sport a kulturu (Evropská komise), Evropský akční rámec pro kulturní dědictví – pracovní dokument útvarů Komise, (SWD(2018) 491 final, 5.12.2018), Lucemburk, Úřad pro publikace Evropské unie, 2019. ISBN 978-92-76-03453-7. Dostupné na: <https://op.europa.eu/cs/publication-detail/-/publication/5a9c3144-80f1-11e9-9f05-01aa75ed71a1>.

- Bucharest Declaration of the Ministers of Culture and their representatives on the role of culture in building Europe's future (16. dubna 2019). Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/media/39209/190416-bucharest-declaration-on-the-role-of-culture-in-building-europes-future.pdf>.
- Výsledky zasedání ministrů věnovaného kulturnímu dědictví (Paříž 3. května 2019) – informace předsednictví. Dostupné na: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9370-2019-INIT/en/pdf>.
- Usnesení Rady Evropské unie a zástupců vlád členských států, zasedajících v Radě, o kulturním rozměru udržitelného rozvoje, Úř. věst. C 410, 06.12.2019, s. 1. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=OJ:C:2019:410:FULL&from=CS>.
- Zvláštní zpráva Evropského účetního dvora 08/2020, Investice EU do kulturních lokalit: téma zasluhující větší zacílení a koordinaci, 2020. Dostupné na: <https://www.eca.europa.eu/cs/publications?did=53376>.
- Závěry Rady o řízení rizik v oblasti kulturního dědictví, Úř. věst. C 186, 5.6.2020, s. 1. Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/%20HTML/?uri=CELEX:52020XG0605\(01\)&from=CS](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/%20HTML/?uri=CELEX:52020XG0605(01)&from=CS).
- Závěry Rady o zvláštní zprávě Evropského účetního dvora č. 8/2020: Investice EU do kulturních lokalit: téma zasluhující větší zacílení a koordinaci, 29.6.2020. Dostupné na: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9251-2020-INIT/cs/pdf>.
- Urban Agenda for the EU. Dostupná na: <https://ec.europa.eu/futurium/en/urban-agenda/>.

Mezinárodní standardy v oblasti kulturního dědictví

OSN

- Všeobecná deklarace lidských práv, vyhlášená Valným shromážděním OSN 10. prosince 1948 v Paříži. Dostupné na: https://osn.cz/wp-content/uploads/2022/08/UDHR_2016_CZ_web.pdf.
- Organizace spojených národů, Zpráva nezávislé expertky v oblasti kulturních práv, Farida Shaheed (2011), A/HRC/17/38. Dostupné na: https://ap.ohchr.org/documents/dpage_e.aspx?si=A/HRC/17/38.
- Organizace spojených národů, Cíle udržitelného rozvoje, 2015. Dostupné na: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>.
- Organizace spojených národů, Nová agenda pro města – HABITAT III, 2016. Dostupné na: <https://unhabitat.org/about-us/new-urban-agenda>.

UNESCO

Úmluvy a doporučení přijaté generální konferencí:

- <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/standard-setting/conventions>

Některé z klíčových dokumentů:

- Doporučení ohledně ochrany kulturního a přírodního dědictví na vnitrostátní úrovni, 1972. Dostupné na: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-concerning-protection-national-level-cultural-and-natural-heritage>.
- Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, 1972. Dostupné na: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-159>.
- The Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, poslední aktualizace 2021. Dostupné na: <https://whc.unesco.org/en/guidelines/>.
- World Heritage and Sustainable Tourism Programme. Dostupné na: <https://whc.unesco.org/en/tourism>.
- Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage, 2003. Dostupné na: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/convention-safeguarding-intangible-cultural-heritage>.
- Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expression [Úmluva o ochraně a podpoře rozmanitosti kulturních projevů], 2005. Dostupné na: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/convention-protection-and-promotion-diversity-cultural-expressions>.
- Recommendation on the Historic Urban Landscape, 2011. Dostupné na: <https://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-638-98.pdf>.

Rada Evropy

Standardy v oblasti kulturního dědictví:

- <https://www.coe.int/en/web/herein-system/council-of-europe>
- Úmluvy: <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/standards>
- Deklarace, doporučení, usnesení: <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/texts-of-reference>.
- Rada Evropy, Evropské kulturní dědictví (svazek I) – Mezivládní spolupráce: sebrané texty, 2003, ISBN 92-871-4864-3.

Některé z klíčových dokumentů:

- Evropská charta architektonického dědictví, přijatá dne 29. září 1975 Výborem ministrů Rady Evropy. Dostupné na: <https://www.icomos.org/en/charters-and-texts/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/170-european-charter-of-the-architectural-heritage>.
- Rámcová úmluva Rady Evropy o hodnotě kulturního dědictví pro společnost (Úmluva z Faro), 2005. Dostupné na: <https://www.coe.int/en/web/venice/faro-convention>.
- Příručka k akčnímu plánu Úmluvy z Faro 2018–2019, (Rada Evropy, 2018). Dostupné na: <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/faro-action-plan>.
- Doporučení Výboru ministrů členským státům o evropské strategii pro kulturní dědictví pro 21. století, přijaté dne 22. února 2017 Výborem ministrů Rady Evropy. Dostupné na: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806f6a03.
- J. Bold, R. Pickard, Integrated approach cultural heritage [Integrovaný přístup ke kulturnímu dědictví – program technické spolupráce a poradenství Rady Evropy], Rada Evropy, 2018. Dostupné na: <https://rm.coe.int/an-integrated-approach-to-cultural-heritage-the-council-of-europe-s-te/1680792e6f>.
- Doporučení CM/Rec(2020)7 Výboru ministrů členským státům o prosazování soustavné prevence rizik v každodenní správě kulturního dědictví: spolupráce se státy, odborníky a občany, přijaté výborem ministrů dne 21. října 2020. Dostupné na: <https://rm.coe.int/0900001680a0109c>

Další související dokumenty:

- Davoská deklarace 2018, Na cestě k vysoce kvalitní stavební kultuře v Evropě. Přijatá na konferenci ministrů kultury dne 22. ledna 2018, Davos (Švýcarsko). Dostupné na: <https://davosdeclaration2018.ch/en/dd;nav/index/davos-declaration>.
- Související dokument Na cestě k evropské vizi kvalitní stavební kultury. Dostupný na: <https://baukultur--production--storage.s3.amazonaws.com/baukultur/2022-06-09-075742--context-document-en.pdf>.

ICOMOS

ICOMOS vypracovává korpus doktrinálních textů jako nezbytný základ pro památkovou péči:

- Charty a standardy ICOMOS. Dostupné na: <https://www.icomos.org/en/resources/charters-and-texts>.
- ICOMOS, International Charters for Conservation and Restoration - Chartes Internationales sur la Conservation et la Restauration - Cartas Internacionales sobre la Conservación y la Restauración (Mezinárodní charty pro památkovou péči a restaurování). Monuments & Sites, Vol. I, ICOMOS, Mnichov, 2004, ISBN 3-87490-676-0. Dostupné na <https://openarchive.icomos.org/id/eprint/431/>
- Etické zásady ICOMOS, Charenton-le-Pont (Francie), 2020. Dostupné na: <https://openarchive.icomos.org/id/eprint/2951>.
- ICOMOS, Naučné texty, články 8–10 v: jednací řád ICOMOS, naposledy pozměněn valným shromážděním v Marrákeši (Maroko), 2019. Dostupné na: https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Secretariat/2018/Rules_of_Procedure/ICOMOS_RulesOfProcedure_EN_20191122_amended.pdf.

Následující seznam není vyčerpávající, ale zahrnuje široké spektrum dokumentů. Obsahuje klíčové texty, vícejazyčné kompendium naučných textů a jiné užitečné odkazy.

- Mezinárodní charta o zachování a restaurování památek a sídel (Benátská charta), přijatá na II. mezinárodním kongresu architektů a techniků historických památek v Benátkách (Itálie), 1964. Dostupné na: https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/venice_f.pdf (původní, francouzské znění) a <https://www.icomos.org/en/participer/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/157-thevenice-charter> (anglické znění).
- ICOMOS: Národní komitét Ameriky, Deklarace ze San Antonia, 1996. Dostupné na: <https://www.icomos.org/en/charters-and-texts/179-articles-en-francais/%20ressources/charters-and-standards/188-the-declaration-of-san-antonio>.
- Charta ICOMOS – Zásady pro analyzování, ochranu a stavební obnovu architektonických památek, ratifikovaná 14. valným shromážděním ICOMOS, Viktoriiny vodopády (Zimbabwe), 2003. Dostupné na: https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/structures_e.pdf.
- ICOMOS: Charta o interpretaci a prezentaci kulturních památek, ratifikovaná 16. valným shromážděním rady ICOMOS, Québec (Kanada), 2008. Dostupné na: https://www.icomos.org/images/DOCUMENTS/Charters/interpretation_e.pdf.
- ICOMOS: Guidance and toolkit for impact assessments in a World Heritage context, Paříž (Francie), Řím (Itálie), Charenton-le-Pont (Francie), Gland (Švýcarsko) 2022. Dostupné na: <https://openarchive.icomos.org/id/eprint/2707/>
- Australský výbor ICOMOS: Charta pro místa s kulturním významem, Charta z Burry, 2013. Dostupné na: http://portal.iphan.gov.br/uploads/ckfinder/arquivos/The-Burra-Charter-2013-Adopted-31_10_2013.pdf.
- ICOMOS: Pokyny pro posttraumatickou obnovu a rekonstrukci objektů světového kulturního dědictví, 2017. Dostupné na: <https://openarchive.icomos.org/id/eprint/1763/>.

Výbor CEN: Standardy přímo spojené s kulturním dědictvím

Standardy CEN se týkají řady témat:

- Obecné pokyny pro terminologii a proces památkové péče včetně dokumentace
- Průzkum a diagnostika u stavebních materiálů (kámen, malta a dřevěné stavby)
- Podmínky kladené na materiály z hlediska životního prostředí
- Podmínky kladené na organizaci stavby z hlediska životního prostředí
- Posouzení metod a výrobků restaurátorsko-konzervátorské práce (památkové obnovy) na stavbách (čištění, desinsekce, ochrana povrchů).
- Správa budov / sbírkových center zaměřených na péči o kulturní dědictví.
- Péče o objekty kulturního dědictví a jejich konsolidace.

V současné době se vypracovávají další standardy CEN. Úplný seznam publikovaných standardů a pracovního programu Péče o kulturní dědictví CEN/TC 346 je k dispozici na: https://standards.cen.eu/dyn/www/f?p=204:32:0:::FSP_ORG_ID,FSP_LANG_ID:411453,25&cs=17D2D76D6596BE0CAD81B69108A090D68.

Další zdroje ke konkrétním dílčím tématům

Monitoring a hodnocení, indikátory

- Evropská komise (2001). Posouzení ex ante. Praktický průvodce pro přípravu návrhů výdajových programů.
- Rand Eppich, José Luis García Grinda (2015) Indikátory managementové dokumentace a osvědčené postupy v lokalitách kulturního dědictví. Mezinárodní archiv fotogrammetrie, dálkového průzkumu Země a věd o prostorových informacích, svazek XL-5/ W7, 2015, 25. mezinárodní sympóziium CIPA, 31. srpna 2015 – 4. září 2015, Tchaj-pej, Tchaj-wan. Dostupné na: <https://isprs-archives.copernicus.org/articles/XL-5-W7/133/2015/isprsarchives-XL-5-W7-133-2015.pdf>.
- Mapstone, Bruce (2004). The Importance of Clear Objectives for Monitoring World Heritage Area Sites (Význam jednoznačných cílů při sledování míst v prostoru světového dědictví). In Monitoring World Heritage. World Heritage 2002. Shared Legacy, Common Responsibility, Associated Workshops (Sdílený odkaz, společná odpovědnost, související workshopy), 11.–12. listopadu 2002, World Heritage papers, Vicenza (Itálie), Centrum světového dědictví UNESCO a ICCROM; s. 48–52. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000136571>.
- Sueli Ramos Schiffer (2004). Monitoring the Conservation of Historical Heritage through a Participatory Process (Sledování péče o historické dědictví prostřednictvím participativního procesu). In: Monitoring World Heritage. World Heritage, 2002. Shared Legacy, Common Responsibility, Associated Workshops (Sdílený odkaz, společná odpovědnost, související workshopy), 11.–12. listopadu 2002, World Heritage papers, Vicenza (Itálie), Centrum světového dědictví UNESCO a ICCROM, s. 110–116. Dostupné na: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000136571>
- A. Bond, L. Langstaff, C. Ruelle (2002). Monitoring and post-evaluation of the cultural heritage component of Environmental Assessments (Sledování a dodatečné posouzení složky kulturního dědictví v rámci posouzení vlivu na životní prostředí). Stanovisko SUIT (Sustainable development of Urban historical areas through an active Integration within Towns / Udržitelný rozvoj městských historických částí prostřednictvím aktivní integrace do měst) (4).
- Coll-Serrano, Vicente; Blasco-Blasco, Olga; Carrasco-Arroyo, Salvador; Vila-Lladosa, Luis. (2013). Un sistema de indicadores para el seguimiento y evaluación de la gestión sostenible del patrimonio cultural (Systém ukazatelů pro sledování a posouzení udržitelné správy kulturního dědictví) (španělsky). Transinformação, 25(1), s. 55–63. Dostupné na: <https://periodicos.puc-campinas.edu.br/transinfo/article/view/6131>.
- Guido Licciardi, Rana Amirtahmasebi (2012). The Economics of Uniqueness: Investing in Historic City Cores and Cultural Heritage Assets for Sustainable Development. Urban Development. (Ekonomika jedinečnosti: investice do historických městských jader a kulturních památek pro udržitelný rozvoj. Městský rozvoj.) Washington, DC: Světová banka. Dostupné na: <http://hdl.handle.net/10986/12286>.

Výzkum

- Generální ředitelství pro výzkum a inovace (Evropská komise) (2009). Preserving our heritage, improving our environment. VOL I, 20 years of EU research into cultural heritage (Zachovávání našeho dědictví, zlepšování našeho životního prostředí. SVAZEK I, 20 let výzkumu kulturního dědictví EU). Dostupné na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/42192772-3cc5-11ea-ba6e-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/%20source-175584324>.
- Generální ředitelství pro výzkum a inovace (Evropská komise) (2011). Survey and outcomes of cultural heritage research projects supported in the context of EU environmental research programmes From 5th to 7th Framework Programme (Průzkum a výstupy výzkumných projektů v oblasti kulturního dědictví podporované v souvislosti s environmentálními výzkumnými programy v 5. až 7. rámcovém programu). Dostupné na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/2573d211-036f-473a-aab3-da1d345022e8>.
- Generální ředitelství pro výzkum a inovace (Evropská komise) (2012). Cultural heritage research. Survey and outcomes of projects within the environment theme: from 5th to 7th Framework programme (Výzkum v oblasti kulturního dědictví. Průzkum a výstupy projektů na environmentální téma: 5. až 7. rámcový program). Dostupné na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/fcb91857-05cc-4d8e-880a-511e8f6ddc59/language-en/format-PDF/source-315873662>.
- Generální ředitelství pro výzkum a inovace (Evropská komise) (2018). Getting cultural heritage to work for Europe. Report of the Horizon 2020 expert group on cultural heritage (Využití kulturního dědictví pro Evropu. Zpráva expertní skupiny programu Horizont 2020 na kulturní dědictví). Dostupné na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b01a0d0a-2a4f-4de0-88f7-85bf2dc6e004>.
- Úřad pro publikace (Evropská komise) (2018). Heritage at risk. EU research and innovation for a more resilient cultural heritage (Ohrožené dědictví. Výzkum a inovace EU pro odolnější kulturní dědictví). Dostupné na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1dcbe60b-79ba-11e8-ac6a-01aa75ed71a1>.
- Generální ředitelství pro výzkum a inovace (Evropská komise) (2018). Innovation in cultural heritage research. For an integrated European research policy (Inovace na poli výzkumu kulturního dědictví. Pro integrovanou evropskou výzkumnou politiku). Publikace EU. Dostupné na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1dd62bd1-2216-11e8-ac73-01aa75ed71a1>.
- JPI ohledně kulturního dědictví, Program strategického výzkumu a inovací. Dostupné na: <https://www.heritageresearch-hub.eu/homepage/joint-programming-initiative-on-cultural-heritage-homepage/>.

Vzdělávání a školení a kulturní dědictví

- Směrnice Rady 85/384/EHS o vzájemném uznávání diplomů, osvědčení a jiných dokladů o dosažené kvalifikaci v oboru architektury obsahující opatření k usnadnění účinného výkonu práva usazování a volného pohybu služeb. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1985/384/oj>. Již není platná. Datum konce platnosti: 19. 10. 2007. Zrušena směrnicí 2005/36/ES.

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/36/ES ze dne 7. září 2005 o uznávání odborných kvalifikací. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1553678824472&uri=CELEX:32005L0036>.
- Doporučení Evropského parlamentu a Rady 2008/C 111/01 ze dne 23. dubna 2008 o zavedení evropského rámce kvalifikací pro celoživotní učení. Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1553679121672&uri=CELEX:32008H0506\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1553679121672&uri=CELEX:32008H0506(01)).
- Doporučení Rady ze dne 22. května 2017 o evropském rámci kvalifikací pro celoživotní učení, kterým se zrušuje doporučení Evropského parlamentu a Rady ze dne 23. dubna 2008 o zavedení evropského rámce kvalifikací pro celoživotní učení. Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1553681234272&uri=CELEX:32017H0615\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?qid=1553681234272&uri=CELEX:32017H0615(01)).
- Evropský rámec kvalifikací. Dostupné na: <https://europa.eu/europass/cs/nastroje-europassu/evropsky-ramec-kvalifikaci>.
- ICOMOS: Mezinárodní výbor pro školení, Pokyny pro vzdělávání a školení v rámci památkové péče a restaurování památek a sídel, přijaté 10. valným shromážděním rady ICOMOS (Kolombo, Srí Lanka, 1993), v současné době se revidují.
- Jukka Jokilehto, A Century of Heritage Conservation (Století v památkové péči), Journal of Architectural Conservation, č. 3, listopad 1999.
- Bernard Feilden, Architectural conservation (Péče o architektonické dědictví), Journal of Architectural Conservation, č. 3, listopad 1999.
- Aylin Orbaşlı, Philip Whitbourn, Professional Training and Specialization in Conservation: An ICOMOS Viewpoint (Odborné školení a specializace v památkové péči: perspektiva ICOMOS), Journal of Architectural Conservation, č. 3, listopad 2002.
- John H. Stubbs, Emily G. Makaš, Architectural Conservation in Europe and the Americas (Péče o architektonické dědictví v Evropě a Americe), John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey (USA), 2011.
- Conference on Training in Architectural Conservation (COTAC, konference na téma školení v péči o architektonické dědictví) jako základ pro Národní profesní kvalifikace (NVQ).
- E.C.C.O. – European Confederation of Conservator-Restorers' Organisations (Evropská konfederace organizací památkářů-restaurátorů): Competences for access to the conservation-restoration profession (Kompetence pro přístup k profesi památkářů/restaurátorů), Impressum © e.c.c.o., 2011 – European Confederation of Conservator-Restorers' Organisations a.i.s.b.l. / Confédération Européenne des Organisations de Conservateurs – Restaurateurs a.i.s.b.l. – rue Coudenberg, 70 BE-1000 Brussels Belgique ISBN 978-92-990010-6-6. Dostupné na: https://www.ecco-eu.org/wp-content/uploads/2021/01/ECCO_Competerences_EN.pdf.
- Doporučení Rady ze dne 22. května 2018 o klíčových kompetencích pro celoživotní učení (2018/C 189/01), Úř. věst. C 189, 4.6.2018, s. 1. Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)&from=CS](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32018H0604(01)&from=CS).

- Generální ředitelství pro vzdělávání, mládež, sport a kulturu (Evropská komise) (2019). Fostering Cooperation in the European Union on Skills, Training and Knowledge Transfer in Cultural Heritage Professions (Podpora spolupráce v Evropské unii v oblasti předávání dovedností, školení a znalostí v památkových profesích). Zpráva pracovní skupiny odborníků z členských států OMC (otevřená metoda koordinace). Dostupné na: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e38e8bb3-867b-11e9-9f05-01aa75ed71a1/%20language-en/format-PDF/>.

Rekonstrukce

- Riga Charter on Authenticity and Historical Reconstruction in Relationship to Cultural Heritage (Charta z Rigy o autenticitě a historických rekonstrukcích ve vztahu ke kulturnímu dědictví) (2000). Dostupné na: https://www.iccrom.org/sites/default/files/publications/2020-05/convern8_07_rigacharter_ing.pdf.
- ICOMOS (2017). Guidance on Post trauma recovery and reconstruction for World Heritage Cultural Properties (Pokyny pro posttraumatickou obnovu a rekonstrukci objektů světového kulturního dědictví). Dostupné na: <https://openarchive.icomos.org/id/eprint/1763/>.

Řízení, výklad, sociální začlenění

- Projekt HERO – program URBACT EU, jehož záměrem je podpora integrovaného řízení historických měst a poskytnutí příručky osvědčených postupů v ochraně kulturního dědictví a socializaci jakožto významného zdroje pro místní a regionální rozvoj. Dostupné na: <https://urbact.eu/networks/hero>.
- Interpret Europe, Engaging citizen with Europe's cultural heritage: How to make the best use of the interpretive approach. A contribution to the European Year of Cultural Heritage 2018 (Zapojení občanů do evropského kulturního dědictví: Jak využít co nejlépe interpretativní přístup. Příspěvek k Evropskému roku kulturního dědictví 2018). Červen 2017. Oceněno Cenou Altiera Spinelliho. Dostupné na: https://www.interpret-europe.net/fileadmin/Documents/publications/ie_engaging_citizens_with_europes_cultural_heritage_co.pdf.
- Voices of Culture – strukturovaný dialog mezi Evropskou komisí a odvětvím kultury, zpráva z brainstormingu Social Inclusion: Partnering with other sectors (Sociální začlenění: partnerství s jinými sektory), říjen 2018. Dostupné na: <https://voicesof-culture.eu/2019/05/16/social-inclusion-partnering-with-other-sectors-2/>.

ICOMOS

ICOMOS.ORG